Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړ ليک

فيوډالېزم څه شی دی؟ 12
اروپايي فيوډالېزم........ 17
د اروپايي فيوډالېزم پرمختګ........ 17
ويسل 19
د کليسا رول 20
سرف يا بزګر 21
امتيازات او مراعات 23
نائټ Knight: 24
د لويو فيوډالانو د اوسېدو ځايونه........ 27
د بنځو حيثيت........ 29
هلکان او زده کړې........ 30
د فيوډالي نظام خصوصيات 30
د فيوډاليزم زوال 34
انګلستان........ 34
فرانسه........ 38
جرمني (پروسيا) 42
مسلمان حاکمان او د ځمکوالۍ نظام 45
د سلطنت د وخت فيوډالېزم 46
د مغلو د وخت فيوډالېزم 48

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مغلي فيوډاليزم زوال........ 50
اجاره داري 51
فيوډالي کلتور........ 53
کورنۍ 53
عزت........ 54
وفاداري........ 55
مصروفيتونه 56
دوستي او دښمني........ 57
د قانون نه لوړتيا 58

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

فيوډاليزم (جاګيرداري)

د کتاب نوم: فيوډالېزم (جاګيرداري)

ليکوال: ډاکټر مبارک علي

ژباړه او لنډيز: زاهدخليلي zahidkhalili@yahoo.com

کمپوزر: په خپله ژباړن

ډيزاين چارې: عبدالهادي اثر ۰۷۷۲۱۲۰۷۰۳

خپرندوی: مومند خپرندويه ټولنه – جلال اباد

برېښناليک: Momand.books@gmail.com

چاپ کال: ۲۰۱۳م/۱۳۹۲هـ

چاپ شمېر: ۱۰۰۰

چاپوار: لومړی

د بيا چاپ حقونه د خپرندويې ټولنې سره خوندي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فيوډاليزم

(جاګيرداري)

ليکوال: ډاکټر مبارک علي

ژباړه او لنډيز: زاهد خليلي

د ژباړن خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فيوډاليزم (جاګيرداري)

د دريو کلونو راهيسې مې زه او ملګري تاريخ لولو، اکثره وخت به د لويديځ په تاريخ کې د فيوډاليزم يا ځمکوالی د کلمې سره مخ کيدو، يوازې په دې باندې پوهيدو، چې فيوډاليزم د ځمکې يو ډول سيستم وه، چې د اروپا د منځنيو پيړيو په تاريخ کې تير شوی دی، ځينې خصوصيات مو هم لوستي وه؛ خو، نور پرې پوره نه پوهيدو، چې دا فيوډاليزم کله، څنګه او چيرته رامنځته شوی دی؟.

زه د تيرو دريو کلو راهيسې په هفته کې خامخا يوه ورځ کتابتونو ته تلم؛ خو، د فيوډاليزم د نظام په اړه مې کوم داسې ځانګړی کتاب ونه ليد، ځانګړی څه چې داسې کتاب نه وه، چې د لويديځ په تاريخ، هغه که د لرغونو، منځنيو او معاصرو پيړيو تاريخ وي، پيدا کړم، زموږ کتابتونونه ټول د غورچاڼونو، زر چاڼونو او ناولونو نه ډک دي، په داسې حال کې، چې پښتو ژبه د نړيوال تاريخ او سياست په ډګر کې ډيره غني نده، د هغوی خلکو څخه، چې ليکل کولای شي يا ژباړه کوي، هيله مې داده، چې که د خپلې ټولنې پرمختګ غواړی؛ نو، هغه څه ورته وليکی يا وژباړی، چې نن پښتانه او پښتو ژبه ورته ډيره اړتيا لري، موږ نړيوال تاريخ، سياسي علومو، ساينسي علومو، طب، کيميا، جغرافيه، بيالوژي او نورو علمي کتابونو ته اړتيا لرو، نه.....

په هر حال، څه وخت مخکې احمد بلال موږ کره راغی، د هغه سره دا کتاب وه، خوښ مې شو، د کتاب موضوع او ليکوال يې ډير اوچت وه او څرنګه چې په پښتو ژبه کې ددې موضوع اړوند کوم کتاب نه وه؛ نو، د هغه نه مې هيله وکړه، چې دا کتاب ماته راکړي، تر څو د خپلو ټولګيوالو او د تاريخ د مينه والو لپاره يې پښتو کړم، کتاب مې وژباړه او نن دادی ستاسو په لاسو کې دی.

د ژباړې په هکله بايد ووايم، چې د کتاب په بڼه دا زما لومړنی ژباړه ده، کيدای شي، چې ځينې نيمګړتياوې به ولري، د ملګرو څخه مې هيله ده، چې غلطۍ راته اصلاح کړي، کتاب مې ځکه را لنډ کړ، چې زياتره موضوعات د هند او پاکستان د معاصر فيوډاليزم پورې تړلي وه او د پاکستان د ازادۍ نه وروسته يې ځينې راپورونه وړاندې کړي وه، چې زموږ د اصلي موخې سره يې دومره تړاو نه درلود، د کتاب ليکوال د هند د براعظمګي تکړه ليکوال دی، په جرمني کې يې په تاريخ کې ډاکټري اخيستې او د سلو په شاوخوا کې يې کتابونه ليکلي دي، په پای کې بيا خپله هغه غوښتنه، چې د ليکوالو او ژباړونکو نه مې کړې ده، يو ځل بيا تکراروم.

په درنښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

زاهدخلیلي

ننګرهار پوهنتون

د ښوونې او روزنې پوهنځي د تاریخ دیپارتمنت د دریم کال زده کړیال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

وتلي ليکوال او سياسي شخصيت استاد محمد زمان مزمل

او د شرعياتو پوهنځي استاد دوکتور عزيرالرحمن ته

ز.خ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه

مؤرخينو د تاريخي پېښو د ښه پېژندلو لپاره، تاريخ په سياسي، ټولنيزو او نورو مختلفو دورو باندې ويشلى دى او ددې لپاره، هغه افکار، تغيرات او اخلاق چې په مختلفو دورو کې منځته راغلي دي، په صحيح ډول مطالعه شي. د تاريخ د لومړنى زماني نه وروسته د ښکار زمانه، د غلامۍ زمانه او ورپسې د فيوډالى (ځمکوالۍ) زمانه راځي. د ځمکوالۍ نظام په اروپا او په ځانګړي ډول په لويديځه اروپا کې د هغه وخت د سياسي او ټولنيزو حالاتو په نتيجه کې رامنځته شو او د همغه وخت د سياسي حالاتو سره يې يو ځاى پرمختګ وکړ. د نړۍ په نورو هيوادو او ټولنو کې يې شکل تغير درلود. د چين، جاپان او منځني ختيځ د ځمکوالۍ نظام يو د بل سره توپير درلود. په دې ټولو دولتونو کې ځمکه او د ځمکې حاصل د څو اشخاصو په لاس کې وه، چې ددې په وجه په ټولنه کې مختلف طبقات رامنځته شوي وه. د هغو خلکو په لاس کې چې ځمکې او حاصلات وه، هغوى د خپلو ګټو لپاره په ټولنه کې مختلف سياسي، مذهبي او ټولنيز روايات رامنځته کړي وه او دا ټول يې د خپل ځان تابع ګرځولي وه.

موږ د تاريخ نه ډېر څه زده کړي، د هغو زده کړو څخه يوه دا هم ده، چې افکار، نظريات، روايات، دولتونه او نور د خاصو حالاتو او اړتياوو د پوره کولو لپاره په مختلفو وختونو کې رامنځته کيږي او کله چې يې عملي کيدل پاى ته ورسيږي؛ نو، ورسره د هغوى موجوديت هم له منځه ځي. دا ډېره ضروري ده، چې يو نظام د خپلې بقا لپاره د وروستي وخت لپاره کوښښ وکړي او نظام د خپلې بقا لپاره په خپل وجود کې ځينې تغيرات منځته راوړي، تر څو د خطرونو مقابله وکړي.

ددې يو مثال د ځمکوالۍ نظام دى. دا نظام چې په کوم شکل باندې رامنځته شوى وه، د وخت په تيريدو يې د خپلې بقا لپاره ځينې تغيرات قبول کړل؛ خو، کله چې يې د حالاتو مقابله ونه شوه کړاى؛ نو له ګيډې څخه يې يو بل نظام راووت شو، چې د ځمکوالۍ نظام يې پاى ته ورساوه.

په تاريخ کې داسې هم شويدي، چې يو نظام ورو، ورو له منځته تللى وي؛ خو داسې هم شته، چې نظام په يو ځل د يو انقلاب په ترڅ کې له منځه ولاړ شي، په دې دواړو صورتونو کې د نظام د زوال سره د هغه وخت کلتور هم له منځه ځي. په داسې حال کې چې کلتور د خپلې بقا لپاره کوښښ کوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نښې يې د ډېر وخت لپاره پاتې کيږي. ددې يو مثال اروپايي ټولنه ده، چېرته چې مات شوي فيوډاليزم د اخري وخت پورې د خپل کلتور د ساتلو لپاره کوښښ کاوه؛ خو د صنعتي کلتور د رامنځته کيدو سره، ځمکوالي کلتور د تېر وخت يوه برخه وګرځيده.

د صنعتي انقلاب په رامنځته کيدو سره د ځمکوالی نظام په ځينو هيوادو کې پای ته ورسيده؛ خو اوس هم داسې دولتونه شته، چې هلته د ځمکوالۍ او د صنعتي انقلاب د اصلاحاتو تر منځ جګړه روانه ده. داسې ټولنې هم شته، چې هلته د ځمکوالی، صنعتي اصلاحاتو او قبائلي رواياتو تر منځ ټکر موجود دی.

ډاکټر مبارک علي

۱۹۹۶ اګست، لاهور

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیوډالېزم څه شی دی؟

د فیوډالیزم لفظ د فیو (Feu)، فیوډ (Feud) یا (Feudum) څخه اخیستل شوی دی. دا د ځمکې یو ډول سیستم وه، چې ذکر یې د منځنیو پیړیو د قانون په کتابونو کې شوی دی. په فرانسوي ژبه کې دا لفظ فیوډالیتي (Feodalite) شو. ددې څخه مخکې دا د فیف (Fief) په شکل ویل کیده.

د ځمکوالۍ د قوانینو مشهور کتاب (Libri Feudorum) د (فیف اړوند قوانین) په نوم یادیږي. ددې کتاب راټولوونکی د ایټالیي د میلان د ښار یو اوسیدونکی وه. په دې کتاب کې د فیف په اړه ټول قوانین، رواجونه، روایات او نور ډېر څه په کې لیکل شوي وه. په دې کتاب کې د ځمکې د ورکړې پیل، د ځمکې چاته ورکول، د ځمکې ظبطول او نور ډېر مهم مسائل په کې شامل وه.

کله چې رومي امپراتوري د زوال سره مخ شوه؛ نو، په نتیجه کې یې د لویو ځمکو د خاوندانو په اختیاراتو کې زیاتوالی راغی. په دې بې امنه او ګډه وډه زمانه کې بزګر د قوي او لویو خلکو په لاس کې پناه واخیسته. دغه پناه به په دې شرط ورکول کیده، چې د خپلې ځمکې د ملکیت حق به یې د هغوی په لاس کې وي. ددې تغیراتو په پای کې، چې کوم ډول فیوډالیزم منځته راغی، تعریف یې مارک بلوخ په خپل مشهور کتاب (فیوډالي ټولنه) کې داسې کړی دی: په دې نظام کې بزګر د رعیت حیثیت درلود. دې رعیت ته د مزدورۍ او کار کولو پیسې نه ورکول کیدې، بلکه د نغدو پیسو پر ځای به یې جنس ورکاوه.

د فیوډالیزم د پرمختګ په اړه د هندوستان مشهور مؤرخ کوسمبی داسې لیکلي: یو ډول داسې فیوډالیزم وه، چې د پورته طبقې یانې پاچا لخوا به نافذ کیده، په دې فیوډالیزم کې پاچا د لاس لاندې طبقو باندې خراج وضع کاوه. د لاس لاندې طبقې فیوډالان به په خپلو کې سیمو کې د پوره واک خاوندان وه، تر څه وخت پورې به چې فیوډالانو پاچا ته خراج ورکاوه؛ نو فیوډالانو ته به اجازه وه، چې څنګه وغواړي په خپله سیمه کې حکومت کولای شي.

دویم ډول فیوډالیزم داسې وه، چې د لاندې طبقې څخه یې پیل کیده. په دې ډول فیوډالیزم کې، فیوډالانو په خپلو سیمو کې د خپل حکومت د ټینګولو لپاره د فوځي طاقت او قوت نه استفاده کوله. په دې ډول دغو حکومتونو د ریاست، سلطنت او د بزګرانو تر منځ د پل حیثیت درلوده. مرکزي حکومت سیمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیوډالیزم (جاګیرداري)

ایزو فیوډالانو ته ددې حق ورکړی وه، چې د خلکو څخه ټیکس واخلي او د ضرورت په وخت د سلطنت سره فوځي مرسته وکړي. په دې ډول فیوډالیزم کې د فیوډالانو کارکوونکو ټیکس اخیسته او لوړو مقاماتو ته یې لیږه. په داسې حال کې، چې په لومړي ډول فیوډالیزم کې ټیکس د مرکزي حکومت کارکوونکو جمع کاوه.

ددې وروسته کوسمبی د اروپایي فیوډالیزم د خصوصیاتو په اړه داسې لیکي:

- فیوډالیزم داسې یو نظام وه، چې د جنس د تولید وسائل او الات په کې معمولي وه او په اسانی سره جوړیدل. په دې نظام کې د تولید عمل انفرادي وه او خواري او محنت هم په لومړني حالت کې وه.
- تولید یوازې د کورنۍ لپاره وه، د کوم مارکیټ یا مندوي لپاره نه وه.
- د نورو په ځمکو باندې کار (کرل) کیدل.
- د سیاسي حالاتو د بدلیدو سره د ځمکې د ملکیت حق تغیر کاوه. کله به د ځمکې ملکیت د پاچا او کله د کوم سردار (مشر) په لاس کې وه.
- په ځمکه باندې به په مشروط ډول باندې قبضه وه. د راجپوتانو او مسلمانو ترکي فاتحینو په وخت کې ځمکې په مشروط ډول د ځمکوالو په لاس کې وې. دا ځمکې په وراثت باندې نه ورکول کیدې. دغه شخص د هغه وخت پورې د ځمکې خاوند وه، تر څو پورې چې یې فوځي خدمت کاوه.
- د قاضي په صفت دنده اجراء کول. په دې مانا چې ځمکوال به په خپله سیمه کې د قاضي په صفت د سیمې د جګړو پریکړې کولې.

کوسمبی ددې خبرې یادونه کړې، چې د هند په فیوډاله ټولنه کې درې شیان موجود نه وه. د غلامۍ اداره، اتحادیي(صنفونه) او کلیسا. ددې پر ځای په هند کې د ټیټ او لوړ ذات صفات موجود وه، چې د اتحادیو او کلیسا ځای یې نیولی وه.

ځینې مؤرخین ددې پر ځای چې دا یوه ټولنیزه اداره ومني، فیوډالیزم د سیاسي ادارې په توګه مني، ځکه چې د هغه پر اساس حکومت کیده؛ نو ځکه یې سیاسي اهمیت زیات وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې نور دا نظر وړاندې کوي، چې دا په خپل ذات کې يوه محدوده اداره وه، ځکه چې توليد يوازې د خپل ځان لپاره وه، د سوداګرى لپاره نه وه؛ ځکه نو په ټولنيز ډول دا يوه کمزورې اداره وه. ددې يو هدف دا وه، چې زراعتي توليد په زور سره لاسته راوړل شي او دا ددې لپاره چې د امدن نه يې يو قوي حکومت جوړ شي. د بزګرانو نه د زياتې اندازې مال د لاسته راوړلو لپاره يې د هر ډول سياسي واک د استعمالولو او قانون نه کار اخيسته. په دې حال کې بزګر، چې د توليد اصلي توليدونکى وه، د توليد د ګټې څخه بې برخې کيده.

په دې اساس په دې نظام کې تر ټولو بد ژوند د بزګرانو وه؛ ځکه، چې د توليد لپاره به ټوله خواري همدې بزګر کوله او په زور سره به دوى په ځمکو کې په کار باندې ګمارل کيدل، د دوى بل مشکل دا وه، چې د توليد لپاره بازارونه (مارکيټونه) موجود نه وه؛ ځکه يې نو مجبوراً په کروندو کې کار کاوه، په داسې حالت د هغوى ژوند تل يو شان وه، که دوى ته به ددې اجازه ورکړل شوه، چې کرونده پريږدي؛ نو بل داسې ځاى نه وه، چې دوى هلته خواري او مزدوري کړې واى، کروندې د دوى لپاره پناه ځايونه او د روزى د لاسته راوړلو يوازينۍ لاره وه. د بزګر ازادولو لپاره د قانون اړتيا نه وه، بلکه متبادله لاره يې په کرونده کې کار کول وه. په منځنيو پيړيو مزدوري په بازارونو کې نه پيداکيده، خو فيوډالانو ته د بزګرانو پيداکيدل ډېر اسانه وه او په دې سره فيوډالانو خپله سياسي او ټولنيزه برتري جوړه کړې وه.

د فيوډاليزم يو شکل هغه وه، چې کله به يوه امپراتوري جوړيده؛ نو دوى به په مختلفو سيمو کې د امن و امان د راوستلو لپاره د بزګرانو نه کار اخيسته او د ټيکس د راټولو لپاره يې هم ترې کار اخيسته او هم به يې د اړتيا پر مهال فوځي خدمت کاوه، واکمنو ته دا ستونزمنه وه، چې دوى دې په مرکز کې اوسيږي او په ليرې علاقو کې دې امنيت هم موجود وي، دوى به په دې سيمو کې خپلو افسرانو يا هلته موجود فوځيانو ته دا دنده ورکوله، تر څو د هغه ځاى د ټيکس په مقابل کې هلته امنيت وساتي او هغه ته وفادار پاتې شي، په دې وخت کې به ځمکه د حکومت سره وه او په وراثت کې به يې افسر يا کوم بل ساتندوى ته نه ورکوله.

کله به چې نوى حاکم راغى، يا به کوم فاتح کومه سيمه ونيوله؛ نو، دوى هغو لويو ځمکوالو ته هيڅ نه ويل، کومو چې به د هغه سره همکاري کړې وه، مګر کومو کسانو به، چې د پخواني حاکم سره همکاري کړې وه؛ نو د هغوى نه به يې ځمکې اخيستې، نويو فاتحينو به ځمکې خپلو وفادارو ملګرو ته ورکولې او يا به يې پخوانيو ځمکوالو ته ورکولې، چا چې به د نويو فاتحينو شرائط منل، مثلا په هند کې چې ترکانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځان سره ترکي یا ایراني خلک راوستل؛ نو ځمکې یې هغوی ته ورکړې، مغلو د هغوی بر خلاف خپلو وفادارو ملګرو ته ځمکې ورکړې او نور وفادار ځمکوال یې په خپل حال پریښودل.

ددې لپاره به، ځمکوالو د خپلو ځمکو او امتیازاتو د ساتلو لپاره د وخت مطابق خپلې وفاداری ته تغیر ورکاوه، دغه وفاداري د ځمکوالو کار وګرځیده؛ ځکه د فیوډال لپاره تر ټولو مهم شئ ځمکه وه، د کوم پواسطه چې هغه (فیوډال) ته سیاسي او ټولنیزه برتري حاصلیده، فیوډال د ځمکې د لاسته راوړلو لپاره هر ډول اخلاقي او ټولنیز اصول پریښودل، د ځمکې په مقابل کې به یو فیوډال ته قوم، نسل او هیواد کوم ارزښت نه درلوده.

حاکمانو هم ځمکې ددې لپاره تقسیمولې، تر څو د ځان لپاره ملاتړي پیداکړي، که به ځمکه کمه شو؛ نو پاچا به د خپلې ځمکې څخه فیوډالانو ته ځمکه ورکوله، لکه څنګه چې په اروپا کې وشول، هلته پاچانو د کلیسا په ځمکو باندې قبضه وکړه او په خپلو امرینو باندې یې تقسیم کړه. د انګلستان پاچا شپږم هنري هم همداسې وکړل، هغه په۱۴۴۵ او د ۱۵۳۵ کلونو تر منځ د کلیسا ځمکې په خپلو ملاتړو باندې وویشلې. که به پاچا ته د ځمکې اړتیا پیښه شوه؛ نو په ځمکو به یې قبضه کوله او په دې سره به یې خپل طاقت او دولت دواړه زیاتول.

د فیوډالیزم دویم ډول داسې وه، کله به چې کومه امپراتوري ړنګه شوه؛ نو لویو ځمکوالو به د خپلو سیمو واک په خپل لاس کې واخیست او د مرکزي حکومت د واک نه به یې انکار کاوه. په اروپا کې ددې مثال د کارد لنجین امپراتوري ده، په لرغوني هندوستان کې ددې مثال د موریه سلطنت دی او په اوسني وخت د مغلو حکومت ددې ډول فیوډالیزم ښه مثالونه دي، د دوی لوی ځمکوال قوي شول او په خپلو سیمو کې واکمن شول او د هغه ځای امدن یې په خپله اخیسته.

که فیوډالي ټولنې (اداري) ته لږ نظر واچوو؛ نو درې شیان به په کې وګورو، د بزګر غلامي، ځمکوال او ځمکه د اقتصادي واحد په توګه استعمالول. کله چې دغه درې عناصر قوي وي؛ نو ددې په پایله کې سوداګري د زوال سره مخ کیږي او د ښارونو ابادي هم ورسره نه لوړیږي؛ ځکه کله چې سوداګري لوړیږي او د ښارونو ابادي زیاتیږي؛ نو فیوډالیزم د زوال سره مخ کیږي؛ ځکه بزګرانو ته په ښارونو کې وظیفې په اسانۍ سره پیداکیږي او د ښارونو پریښودو ته اړ کیږي. کله چې حکومت د سوداګرو حوصله لوړوي؛ نو فیوډالان یې مخالفت کوي او د بزګرانو په حرکتونو باندې بندیز لګوي، ځکه د فیوډالان د تولید انحصار په بزګر باندې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فيوډاليزم ددې لنډې پيژندې موږ په دې پوه شو، چې فيوډاليزم په هر هيواد کې په خاصو حالاتو کې منځته راغلی دی او وخت په تيريدو سره په کې تغيرات راغلي دي، د فيوډاليزم يو جامع او مکمل تعريف ډېر ستونزمن دی، ليکن د فيوډاليزم په عمومي خصوصياتو کې داسې ويلای شو، چې په دې نظام کې فوځي طبقه په اقتصاد باندې واکمنه وه، د بزګرانو د خوارئ لاسته راوړل، د حاکمې طبقې د ساتلو لپاره د اخلاقي، ټولنيزو او مذهبي قووتونو منځته راتګ.

حوالې:

1- John Critchely: Feudalism, London 1978.

2- Marc Bloch: Feudal Society, Chicago, 1964.

3- D. D. Kosambi: An Introduction to the study of Indian history. Bombay, 1956, 6th edition.

4- Harbans Mukhia: Perspective on Medieval India history, Dheli 1994.

5- Ibid.

6- Ganshof: Feudalism. London 1952.

7- T.J Byres and Harbans Mukhia. Feudalism and Non-European societies. London 1985.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپايي فيوډاليزم

د اروپايي فيوډاليزم پرمختګ

په اروپا کې فيوډاليزم د رومي امپراتورۍ د زوال او د جرمني قبائلو د فتوحاتو په نتيجه منځته راغی، ددې نظام جراثيم د رومي امپراتوۍ په فوځي نظام کې چې مخکې موجود وه هم ښکاريدل، کله چې پخوانی نظام له منځه ولاړ؛ نو د توليد د پيداکولو لپاره يې فيوډاليزم رامنځته کړ، دې نظام ورو، ورو پرمختګ وکړ. کله چې د ايټاليي او ګال ښارونه د جرمني قبائلو د حملو څخه محفوظ پاتې شول او په ښارونو کې چور، چپاول پيل شو؛ نو د هغه ځای امرين د خپل ځان د ساتلو لپاره کليو ته ولاړل او ښارونه يې همداسې پريښودل، همدغه وجه وه، چې په دغه وخت کې ښارونه وران شول او رومي امپراتورۍ په وخت کې ودان شوي ښارونه او لوړ تعميرونه وران، ويجاړ شول. د سياسي قوت د زوال سره لويې لارې هم ورانې شوې او د استعمال څخه ولويدې، ددې په ورانولو سره د کليو او ښارونو تر منځ اړيکې پرې شوې، د لويو لارو په ويجاړيدو سره ډاکوانو او د لارو غلو تجارتي مالونه لوټل پيل کړل او سوداګري هم زيانمنه شوه، په دې سره د ښارونو د زوال سره د سوداګرۍ زوال هم پيل شو.

په داسې حالاتو کې کلي اړ شول، چې په خپل ځان باندې متکي شي، په کليو کې يوازې بزګرانو ژوند نه کاوه، بلکه د نورو اړتياوو د پوره کولو لپاره موچيانو، جولاګانو، خټګرانو، پښانو او نورو خلکو هم په کليو کې ژوند پيل کړ، دغو خلکو د کليو د په ځان متکي کولو او د اقتصاد په جوړولو کې لوی رول ولوبوه. په دغه ګډه وډه سياسي فضاء کې، هغو خلکو، چې فوځ ورسره وه، په بزګرانو کې يې ويره او ترهره خپره کړه او په دې سره يې خپل لوړوالی وساته، بل خوا بزګرانو ته د خپلو کورونو او کروندو د ساتلو اړتيا وه؛ ځکه نو دوی د سردارانو په ولکه کې ځان راوستل ومنل. په دې سره يو خوا کلي د اقتصاد له پلوه په ځان باندې متکي شول او بلخوا دوی د لويو ځمکوالو (سردارانو) په ولکه کې راغلل. فيوډالانو(سردارانو) د کليو شخړې هم حل کولې او خپل عدالت خونې يې هم جوړې کړې وې، چې دوی به هلته د کليوالو د جګړو پريکړې کولې، دوی ته دا اختيار وه، چې په سختو جرمونو باندې د مرګ سزا يا لويه جرمانه وضع کړي، په خلکو باندې د ټيکس لګول، د قيمتونو ټاکل، د خلکو د ارامتيا لپاره د پلونو او سړکونو جوړول او د دښمنانو نه د هغوی ساتل د فيوډالانو دندې وې، د هغوی د اوسيدو ځايونه ډېر ښکلي وه. په دې ډول د دريمې څخه تر پنځمې زيږدي پيړۍ پورې د عامو خلکو او لويو ځمکوالو ترمنځ ډېرې ښې اړيکې موجودې وې، چې فيوډالانو به د بزګرانو سرپرستي، حفاظت او د هغوی دفاع کوله او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم به يې د هغوی تر منځ امنيت هم ساته، ددې په بدل کې خلکو د هغوی اطاعت او د هغوی فوځي خدمت کاوه، ټيکسونه(ماليي) يې هم ورکولې او خپل زيات توليد به يې هم هغوی ته ورکاوه، تر څو فيوډالان خپل د فوځ او خپل مصارف پوره کړي.

کله، چې په اروپا کې د کارولنجين او ميرونجين امپراتورۍ رامنځته شوې؛ نو هغوی خپلو امرينو ته ځمکې ورکړې، تر څو هغوی د ځمکو پواسطه حکومت وکړي؛ خو کله چې په نهمه او لسمه زيړدي پيړۍ کې دا امپراتورۍ کمزورې شوې؛ نو فيوډالانو ددې حالت څخه په ګټې اخيستنې سره په دې ځمکو باندې ولکه ټينګه کړه او په خپلو کورنيو کې يې ميراثي ورګرځوله. د اروپا سياسي حالاتو د هغوی په خودمختارۍ کې د هغوی سره مرسته وکړه؛ ځکه کله، چې عربانو، نورز او ميګارانو حملې پيل کړې، په دې سره مرکزي حکومتونه کمزوري شول او د سيمه ايزو فيوډالانو اختيارات زيات شول، تر دې پورې چې فيوډالانو د خپلو سيمو دفاع په خپله پيل کړه.

څرنګه چې په دې وخت کې د دفاع لپاره د اسونو د چلولو اړتيا زياته شوه؛ نو په فرانسه، انګلستان او هسپانيه کې هغه چا چې په ښه طريقه سره اس زغلاوه، د هغوی اهميت زيات شو، ددې حملو له امله خلکو د خپل ځان د ساتلو لپاره د لويو ځمکوالو د کورونو شاوخوا خپل کورونه اباد کړل، د يو کور شاوخوا د پنځوسو څخه تر پنځوسوو پورې بزګرانو ژوند کاوه، په دې ډول به بزګرانو د فيوډالانو ساتنه کوله او هغوی ته به يې خپله وفاداري ښودله.

د فيوډاليزم اساس په وفادارۍ باندې وه، بزګر به خپل مشر(فيوډال) ته فوځي خدمت کاوه، د خدمت په بدل کې به بزګر ته ځمکه د کرلو لپاره په ميراث باندې پاتې کيده، بزګر به د لږو پيسو په ورکولو سره ددې اجازه تر لاسه کړه، چې، د فيوډال د ځنګل څخه د لرګيو، د فيوډال د تنور څخه د ډوډۍ د پخولو لپاره ګټه واخلي.

په لومړيو کې ځمکې ميراثي نه وې، فيوډال به چې چاته ځمکه ورکړه؛ نو د مرګ څخه وروسته به يې د کورنۍ حق پر ځمکه باندې نه پاتې کيده؛ خو وروسته په کې تغير راغی، هغه بزګران چې د ځمکو خاوندان وه، هغوی ته به په ميراث کې ورکول کيده. په ۸۶۸ ز کال کې د بالډ په وخت کې د ميراث اصل په دې شرط ورکول کيده، چې هلک يې بايد وړتيا ولري؛ خو د جينکو لپاره معيار ټاکل ستونزمن وه، په دې ډول په ځمکو باندې د کورنيو حق پاتې شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وراثت د اصولو په اساس ځمکه مشر هلک ته ورکول کيده، په روميانو کې دا اصل نه وه؛ خو وروسته د ځمکې د ساتلو لپاره دا په هغوی کې هم رامنځته شو، ددې دليل دا وه، چې د کورنۍ مشر هلک د پوخ عقل خاوند وي؛ نو ځکه يي ځمکه هغه ته ورکوله، چې فوځي او اقتصادي خدمت په ښه طريقه سره سرته ورسوي.

ويسل

لويو ځمکوالو خپل رعيت ته (چې د هغوی تابع وه) ، د خدمت په بدل کې څه ځمکه د کرلو لپاره ورکوله، خو د ځمکو اصلي مالک به لوی ځمکوال وه، دغه ويسل (تابع، نوکر) به دغه ورکړل شوې ځمکه نورو نوکرانو ته ورکولای شوه، د دوی تر منځ به هغه شرطونه وه، کوم چې د نوکر او ځمکوال تر منځ موجود وه، په دې ډول په ټولنه کې په ځمکوالو کې طبقې رامنځته شوې، په دوی کې تر ټولو لوړ پاچا ورپسې لوی ځمکوال، ورپسې ويسل او د ويسل نور ويسلان(نوکران). د دوی د تړلو يوازينۍ لار د دوی ترمنځ اقتصادي او سياسي اړيکې وې، دوی به يو د بل سره کومک کاوه او هم به يو بل ته وفادار وه.

د يو ويسل لارډ(لوی نوکر) نه د ځمکې د لاسته راوړلو وروسته به ځانګړي محفلونه جوړيدل، د ځمکې د لاسته راوړلو وروسته به هغه د خپل مشر خدمت کاوه، ددې لپاره به د هغوی څخه عهد اخيستل کيده، دا عهد(تړون) به په تورات، انجيل(بائبل)باندې کيده، په منځنيو پيريو کې د بائبل اهميت د عقيدې له نظره ډېر زيات وه، ځکه ددې تړون پر ضد عمل کولو والا به داسې ګڼل کيده، لکه ده، چې د خدای يا د کوم ولي سره تړون مات کړی وي او په دې ډول هغه به د سزا نه ويريده.

د وفادارۍ دا محفل به په کوم مجلس کې جوړيده، په دې محفل کې به ويسل سرتور سر د خپل لوی ځمکوال په مخ کې حاضريده، د خپلو تورو سره به يې د هغه مخ ته خپل سر ټيټوه او خپل دواړه لاسونه به يې د هغه په لاسونو کې ورکول، په دې ډول به هغه خپل بادار ته د وفادارۍ ثبوت ورکوه، بادار به ددغه عمل په ترسره کولو سره هغه په خپله ساتنه کې اخيسته، د لاس دې ورکولو مطلب خپل ځان نورو ته د سپارلو په مانا وه، ددې نه دا خبرې(متلونه) جوړ شول، چې لاس ونيسه، لاس په لاس او نور، ددې وروسته به هغه د خپل بادار لاس ښکلوه او د هغه سره به د وفادارۍ تړون کاوه، ددې وروسته به بادار هغه جګ کړ او نښې په شان به يې هغه واښه، دست کشې يا نور څه ورکړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویسل به د هغه سره دا تړون کاوه، چې په خپل بادار باندې هیڅ حمله نکوي، که د بادار پر ضد يې کوم سازش کیږي، باید خبر ورکړي، په جګړه کې به يې همکاري کوي او يوازې به يې نه پرېږدي. د خپل بادار ښځه، خور یا لور باید په تنګ نه کړي، د هغوی بې عزتي وکړي. که بادار به يې تړون مات کړ، د خپل ویسل، د قتل کولو کوښښ يې وکړ، مړ يې کړ، د هغه د غلام کولو کوښښ يې وکړ، د هغه ساتنه يې ونکړه، د توري پواسطه يې پرې حمله وکړه، په دې صورت کې به ویسل خپلې دست کشي وغورځولې او د وفادارۍ تړون به يې مات کړ.

د نهمې پېړۍ پورې داسې حال وه، چې یو ویسل به څو باداران درلودل، په دې وجه تړون کمزوری شو، که دده د بادارانو تر منځ به جګړه وشوه، دده لپاره به دا مشکله وه، چې د چا پلوي وکړي.

ددې تړون څخه دا مالومه شوه، چې د سیاسي حالاتو له وجې د بادار او ویسل تر منځ بې اعتمادي موجوده وه، په دې تړون کې له یوې خوا مذهب شامل وه، د بل طرف نه رواجونه او د خلکو شاهدي وه، ددې په وجه ویسل دغه تړون په کلک ډول ټینګاوه، د دواړو خواوو څخه چې د ښځو په اړه کوم تړون کیده، ددې څخه دا مالومیږي، چې ښځې څومره غیر محفوظې وې، د همدې لپاره يې په تړون کې د ښځو د ساتلو د دفاع لپاره مادې ذکر کړې وې، تاریخي پېښو څخه دا مالومیږي، چې ددې تړون په موجودیت کې هم د دواړو خواوو تر منځ بې اعتمادي موجوده وه او ځینې وخت دواړه خواووې تیارې وې، چې تړون مات کړي.

په لومړیو کې ویسل ته ځمکه په میراث کې نه پاتې کیده؛ خو د وخت په تیریدو سره يې میراثي بڼه غوره کړه، د پلار د مړینې وروسته به ځوی بادار ته څه پیسې ورکړې او په دې ډول به هغه د ځمکې وارث کیده، د ویسل یوه ذمه واري دا هم وه، که چیرته به يې بادار دښمنانو ونیوه؛ نو د راخوشې کولو لپاره به يې تاوان ویسل ورکاوه، که چیرته به د بادار مشر زوی نائبټ وه او د کشرو لورګانو واده به يې وه؛ نو ټول مصرف به ویسل ورکاوه.

د کلیسا رول

په اروپا کې کلیسا هم یوه فیوډالي اداره وه؛ ځکه پاچا او لویو ځمکوالو(فیوډالانو) به د ثواب په خاطر او د کلیسا د حمایت لپاره ځمکې د بخشش په ډول ورکولې، دې کار کلیسا د اروپا تر ټولو لویه فیوډاله اداره جوړه کړې وه، د کلیسا مشرانو او نورو کوچنیو مشرانو به پاچا ته د وفادارۍ حلف(لوړه،قسم) ورکاوه او هغوی ته به يې د ډیوک او کاونټ لقبونه ورکول. دغه ځمکې به د کلیسا ملکیت وه، ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکو ساتونکي بدليدل؛ خو امدن به يې کليسا ته ورته، د کليسا د ډېر مال په وجه به، د کليسا اداره کوونکي په لوړو چوکيو باندې دندې اجراء کولې، کليسا به د لويو ځمکوالو په شان د عدالت پريکړې کولې، زراعتي سيستم به يې تنظيموه او فوځي خدمت به يې هم کاوه.

په ځينو حالاتو کې به چې د حاکمانو حالت خرابيده، په دې وخت کې به يې د کليسا په ځمکو باندې قبضه کوله؛ خو دې کار د حاکمانو د قدرت او قوت پورې اړه درلوده. د فرانسې د انقلاب په دوران کې هم د کليسا په ځمکو باندې قبضه وشوه او پلورلې يې وې؛ ځکه د دولت مالي حالت خراب وه او د خپلې دفاع لپاره يې پيسو ته ډېره اړتيا درلوده.

سرف يا بزګر

په فيوډالي نظام کې سرف د بادار په ځمکه کې کښت کاوه، دده مالک ته ددې اجازه وه، چې کله وغواړي سرف د دندې نه لېرې کړي، د مړينې څخه وروسته يې د مالک خوښه وه، چې د کښت کولو حق يې نورو ځامنو ته ورکوي او کنه؟، په فرانسه کې مالک د خپل سرف د پلورلو حق هم درلود، يا به يې د هغه د لږ وخت مزدورۍ پيسې ورکړې او نورو ته به يې سپاره، که سرف به ازادي غوښته؛ نو خپل ټول مال، دولت به يې خپل مالک ته ورکاوه، تر څو ازاد شي. په په روسيه کې به د ځمکې د پلورلو سره سرف هم پلورل کيده، په دې ډول به سرف د ځمکې يوه برخه ګڼل کيده. په انګلستان کې په سرف باندې دا پابندي وه، چې په خپل سر نه شي کولای، کلی پرېږدي او ولاړ شي، که وبه تښتيده؛ نو د هغه تعقيب به يې کاوه.

دې سرفانو به بې شميره ټيکسونه ورکول، د لويو ځمکوالو ټيکس حکومت ته ورکول، د فصل ټيکس، د کليسا ټيکس، په کرونده کار کول، د بيګار په ډول ځنګلونه پاکول، د نهرونو ويستل، په نهرونو باندې بندونه جوړول د سرفانو مهم کارونه وه، ددې تر څنګ به يې خپل بادار ته ډوډۍ پخوله او هم به يې بير جوړوه، د بادار خوښه به يې وه، چې د کار کولو څومره پيسې ورکوي، په سرف په نهرونو کې کبان نيول، يا به يې په ځنګل کې ښکار کاوه؛ نو ددې به يې هم ټيکس ورکاوه.

که د سرف به کومه مقدمه د بادار عدالت ته ولاړه؛ نو د جرم مطابق به يې فيس ورکاوه، که د سرف بادار به د دښمنانو په لاس کې پريوت؛ نو د خوشې کولو لپاره به يې هم پيسې سرف وکولې، که په مارکيټ يا د کلي په کوم ميله ځای کې به يې کوم څه شی واخيسته؛ نو د هغه به يې هم ټيکس ورکاوه، سرف ته ددې اجازه نه وه، چې د په مارکيټ د خپلو بيرو يا شرابو د پلورلو څخه مخکې خپل بير يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شراب وپلوري، که د سرف زوی به غوښتل، چې سبق ووايي، یا په کلیسا کې خدمت وکړي؛ نو ددې خبرې یا غوښتنې جرمانه به يې ورکوله؛ ځکه په دې صورت کې په کروندو کې کار کوونکي کمیدل، کله چې په انګلستان کې د یکشنبې ښوونځي پیل شول؛ نو لویو ځمکوالو له خوا دا وضع شوي وه، چې هغوی به خپلو زامنو ته یوازې لوستل زده کوي، نه لیکل؛ ځکه په دې صورت کې هغه کولای شول، چې بیرون لاړ شي او دنده اجراء کړي.

که چیرته به سرف د خپلې لور یا زوی واده کاوه؛ نو د خپل بادار څخه به يې اجازه اخیسته، د پخوانیو رواجونو مطابق د لومړی شپې حق يې د بادار سره وه، که چیرته به ددې نجلۍ د چا سره نا روا اړیکې وې؛ نو بادار يې حق درلوده، چې ټول سامان باندې يې قبضه وکړي، که سرف به د اولاد د نه درلودلو په وخت کې مړ شو؛ نو په دې صورت کې د سرف په خپله ځمکه باندې بادار قبضه کوله.

د سرفانو (بزګرانو) ژوند د زیات ټیکس او کم امدن په وجه په ډېرو ستونزو کې تیریده، د دوی د اوسیدو لپاره خام کورونه وه، چې په هغه کې به یو یا دوه کوټې وې، دلته به د اتشدان ، تنور او د اوړو د پخولو چارې هم سرته رسیدې، ټوله کورنۍ به یو ځای ویده کیده، پاکۍ ته کومه خاصه پاملرنه نه کیده، په دې وجه به په کوټو کې سخت بد بوی وه.

د سرفانو لباس (کالي) به ډېر ساده وه، سرفان به اکثره نالوستي خلک وه، که کوم سرف به لوستی وه؛ نو، د بادار لخوا به يې توهین کیده او غصه به يې پرې کوله، د مذهب سره د هغوی هیڅ جوړه نه وه؛ مګر په عبادت کولو به مجبور کیدل.

د سرفانو ټولنیز حثیت په ټولنه کې ډېر کم وه، د سرفانو به نه احترام کیده او نه به د عزت کولو وړ ګڼل کیدل، وفادارۍ او فرمانبردارۍ د هغوی شخصیت بیخې د خراب حالات سره مخ کړی وه، د لوړو طبقو د خلکو په نظر به هغوی ډېر جاهل او وحشي مالومیدل، چې هیڅ حقوق به يې نه درلودل او یوازې به يې کارونه سرته رسول، د سیاسي او ټولنیز شعور د کم لرلو په اساس هغوی د نظام تابع وه او بغاوت کول يې جرم ګڼل کیده.

په ۱۸۹۷ ز کال کې روسي چیخوف د بزګرانو په اړه ولیکل، د غه خلک په کلیو کې د رمو په شان ژوند کوي، د هغوی سره ناسته، پاسته منع دي؛ ځکه چې هغوی جاهل، ناپاک، خیرن، بې ایمانه او نیشه يې خلک دي، دوی د یو بل سره په امن کې نه شي اوسیدای، ځکه دوی جګړه مار خلک دي، دوی په هر چا(سرف) باندې شک کوي، د یو بل نه نفرت کوي، د هر چا نه داریږي، بیا هغه دا سوال کوي، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخر دا ولې دوی په دې حال کې دي؟ هغه خپله ددې ځواب ورکوي، لیکي؛ او ځکه، چې دوی سخت محنت او خواري کوي، د ژمي سوړوالی، خراب فصلونه، د خوراک کموالی او د چا نه د مرستې تمې نه کولو، هغوی دې حالت ته راوستي دي.

د سرف په ژوند او روزانه حالاتو کې د تغیر او تبدیل هیڅ څرک نه لیدل کیده، دوی ته به یې ویلن ویل، ددې مطلب وه، چې د بادار غلام د هغه تابعدار، ددې وروسته د ویلن نه د ویلنستي لفظ منځته راغی، چې د بدمعاشی په مانا دی، په سرفانو (بزګرانو) کې داسې کوم شخص پیدا نه شو، چې په تاریخ کې نوم ستر یاد شي، هغوی باغیان معرفي کیدل؛ خو همدغه خلک وه، چې خواري یې کوله، د تولید په چارو کې یې کار کاوه، د همدوی په خواری باندې فیوډالیزم ولاړ وه، دا د تاریخ جبر دی، چې سرفانو کوم کلتور منځته راوړ، په هماغه کلتور کې سپک او حقیر شول، کلیسا، باغونه، شعر و ادب، رقص و موسیقي، دا ټول د همدوی په خواری باندې رامنځته شوي وه؛ خو دوی به کې بې برخې وه، په کلیسا کې د هغوی درجه تر ټول ټیټه وه، په شعر او شاعری کې هغوی باندې مسخرې کیدلې او د تاریخ په کتابونو کې د هغوی هیڅ ذکر نه کیده.

خو، داسې هم نه، چې سرف دې د ټول ظلم د بار وړونکی وي، په تاریخ کې د هغوی بغاوتونه هم ثبت شوي دي، چې کله، کله هغوی د فیوډالیزم او د هغه د سختیو په مقابل کې کړي دي، د څوارلسمې زیږدي پیړۍ پورې په لویدیځه اروپا کې هغوی د بغاوتونو یوه سلسله رامنځته کړې وه، د ۱۳۲۳ ز کال څخه تر ۱۳۲۷ ز کال پورې په فلاندرس، په ۱۳۵۸ ز کال کې په پاریس او په ۱۳۸۱ ز کال کې په لویدیځه انګلیسا کې بغاوتونه شوي دي، په هسپانیه او جرمني کې هم بغاوتونه شوي وه، په اتلسمه ز پیړۍ کې په روسیه کې د پګاشوف په مشرۍ باندې سرفانو یو ستر بغاوت وکړ، په داسې حال کې چې دغه بغاوتونه په سختۍ سره وځپل شول؛ خو دا ثابته شوه، چې په سرفانو(بزګرانو) کې د ظلم او بې انصافۍ ضد شعور موجود وه او دا ویل درست نه دي، چې سرفان یوازې جاهل او وحشي خلک وه او د خپلو نظامونو نه مطمن وه.

امتیازات او مراعات

د فیوډالي نظام یو مهم خصوصیت په ټولنه کې د طبقاتي توپیر ساتل او قوي کول وه، دغه طبقاتي توپیر به په خاصو علامو او نښو سره کیده او دغه علامې او نښې د لوړې طبقې د خلکو سره موجودې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې، مثلاً، د وسلو د اېښودو اجازه يوازې امرينو ته وه، په اس باندې سپرېدل او وسله په لاس جنګ کول هم يوازې د امرينو کار وه، ددې يوازينۍ وجه دا وه، چې په دغه وخت کې وسله دومره قيمته وه، چې اخيستل يې حتی د امرينو لپاره ستونزمنه وه؛ ځکه نو دا د امرينو يو امتياز شو او بيا قانون هم ومنل شو، سربېره پر دې د توپير د ساتلو لپاره نائټ، امير او ځمکوال لپاره کرنه هم رامنځته شوه، د دوی لپاره په لاسونو باندې کار او خواري کول منع شول، ددې لپاره، چې په ټولنه کې طبقاتي توپير موجود وي.

د ځمکوالو د برترۍ او اقتدار لپاره دا حق هم ځمکوالو ته ورکول شو، چې خپل رعيت ته سزا ورکړي، په دې سزاګانو کې مور. ته ډېر سختې سزاګانې مخې ته راځي، لکه، د بدن د کومې برخې داغول، په دروغو ويلو باندې د ګرمې اوسپنې کېښودل، د جسم د ځينو برخو پرېکول، مسخ کول، د لاس، پښې او پوزې پرېکول، د سترګو ويستل، د ښځو د قاتل ژوندي ښخول، شامل وه، ددې سزاګانو په وجه سرف او عام خلک په بشپړ ډول د خپل بادار د رحم غوښتونکي وه.

سزاګانې ځکه دومره سختې وې، چې مفلس او غريبو سرفانو به د خپل ژوند د بقا لپاره غلا کوله، د جرم د پټولو لپاره يې دروغ هم ويل، په غصه کې د راتلو په وخت کې به يې توهين اميزه کلمات ويل، د دوی د دغو غصو د له منځه وړلو يوازينۍ لار هغوی ته د سختې سزا ورکول وه، چې د هغې په وجه دوی غلي کړي او نورو ته عبرت شي.

نائټ Knight:

په فيوډالي ټولنه کې درې طبقې ډېرې مهمې وې، عبادت کوونکي، جنګ کوونکي او کار کوونکي. په دې دريو طبقو کې مهمه طبقه جنګ کوونکې طبقه وه؛ ځکه چې د دوی سره قوت او دولت وه، جنګ د ځمکې د ساتلو لپاره هم کيده او د نورو د ځمکې نيولو لپاره هم کيده؛ ځکه نو په دې وخت کې جنګ يو مسلک وګرځيده، جنګ داسې يو باعزته او لوړ مسلک شو، چې د هغې په ذريعه کيدای شو، چې يو شخص خپل صلاحيت ښکاره کړي، د جګړې فن زده کول په ټولنه کې د احترام وړ وګرځيده، په همدې لحاظ په منځنيو پيړيو کې د نائټونو مختلفې سلسلې منځته راغلې.

د نائټونو مختلفې سلسلې د عزت او وقار سترې نښې وګرځيدې، د نائټونو په مختلفو سلسلو کې د فيوډالو کورنيو هلکانو ځانونه داخلول پيل کړل، زياتره وخت به د کورنيو مشرانو ځوانانو دغه کار ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس اچوه؛ ځکه هغه کولای شول، چې ددغه کار ټول مصارف برداشت کړي، د نائټ روزل به د اوو يا اتو کلونو په عمر کې پيل کيدل، په دې عمر کې به هغه په دربار کې د خدمتګار په حيثت اوسيده، د يوولسو څخه تر څوارلسو کلونو په عمر کې به هغه د ځمکوال سره وه، په دې مرحله کې به هغه ته د جنګ زده کړه ورکول کيده، هغه به په مختلف ډوله لوبو کې ګډون کاوه، کله به چې د نائټ د برابرولو ټول مراحل پای ته ورسيدل؛ نو ځانګړي مراسم به يې سرته رسول. د نائټونو لپاره به ځانګړی لباس وه، په دې لباس کې سپينه چپنه ،يو ډول سور رنګه ټوکر، او تور کوټ وه، دغه درې علامې د کار د پاکوالي، د خدای لپاره د وينې ورکولو او د مرګ لپاره د تيار اوسيدلو نښې وې.

د نائټ د مراسمو د اداکولو نه مخکې به نائټ ټوله شپه په کليسا کې په عبادت باندې تيروله، بيا به يې مقدس ميز باندې په داسې حال کې راوسته، چې پروت به ، او توره به يې په غاړه باندې ورته ايښې وه، دلته پادري به توره ليرې کړه او بيرته به يې ورکړه، وروسته به پادري د هغه (نائټ) بادار ته ورته او ځانګړې خولۍ به يې ورته په سر کوله، هلته به يې دا پوښتنه ورنه کوله، ولې غواړې، چې نائټ شې؟ د هغه د ځواب نه ورسته به يې هغه ته هغه ځانګړی لباس په تن کاوه، وسله به يې ورکوله او د خوشالۍ پروګرام به يې جوړاوه.

کله، چې نائټ کيدل يو امتياز شو؛ نو د هغه د محدودولو کوښښونه پيل شول، تر څو دغه امتياز د څو ځانګړو خلکو سره پاتې شي، ددې لپاره په ديارلسمه ميلادي پيړۍ کې دا اصول رامنځته شول، چې هغه څوک نائټ جوړيدای شي، چې پلار يې نائټ تير شوی وي، په دې ډول دا هم ميراثي وګرځول شو. ۱۱۸۹ ز کال کې دا قانون رامنځته شو، چې د سرفانو ځامن نه شي کولای، چې نائټ شي، ددې قوانينو څخه دا مالوميږي، چې د امرينو او لويو ځمکوالو نه علاوه، د نورو طبقو خلکو هم کولای شول، چې دې مسلک ته د خپل صلاحيت پواسطه داخل شي.

نائټ د خپل ژوند او دې عمل د لوړ معيار د راوستلو لپاره ډېر زيات تړونونه کول. هغه به د داسې خبرو او الفاظو څخه، خپل ځان ساته، چې په هغه کې به خوند او تفريح وه، لکه ښه ډول شراب څښل، جنسي اړيکې، لوبې او لباس يې، ارامه بستره، رقص، موسيقي او نور. په هغوی باندې زيات زور د ښځو د عزت ساتلو وه، د هغوی د ساتلو لپاره به يې خپل ځان قرباني کاوه، که چا به د هغه خلاف ورزي وکړه؛ نو په پايله کې به يې، د نائټ سره د هغه شخص عزت او وقار هم پای ته رسيده، نائټ به د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مظلومو لپاره هم جګړه کوله او د هغوی د حق ساتنه به يې کوله، د نائټ لپاره د عزت مرګ هغه وه، چې د جنګ په ميدان کې دې مړ شوی وي.

نائټونو ته هغه وخت عروج حاصل شو، چې صليبي جګړې پيل شوې؛ ځکه دا جګړې د هغوی لپاره مذهبي رنګ درلود او جګړه کولو کې ورته ثواب؟ وه؛ مګر ددې نه بغير به يې هم تل جنګ او جګړې کولې، د جنګ کولو لپاره يې ځانګړي شرايط درلودل، مثلا هغه جګړې، چې د لينټ[1] (lent) موسم کې يې کولې، کومې چې د ايسټر[2] نه مخکې وي، يا به کله، چې فصلونه تيار شول، د رخصتيو په ورځو کې، د هرې هفتې د چهارشنبې څخه تر د دوشنبې د شپې د سهار پورې به دوی جګړه نه کوله، د سولې موده به يې ۸۰ ورځې وه.

که نائټ به په جګړه کې ونيول شو؛ نو تاوان به يې ورکاوه، دلته به هم طبقاتي توپير مراعت کيده، غريب فوځيان به قتل کيدل؛ ځکه د تاوان ورکولو وس نه درلود، د امرينو او نائټونو څخه به يې تاوان اخيسته، يو نائټ به يې په دې ضمانت باندې پريښوده، چې د تاوان پيسې به راوړي او بيرته به راځي، زياتره وخت به يې خپله وعده پوره کوله، د بند په وخت به يې د تاوان د ورکولو پورې، د کوربه حثيت درلود، ښکار يې کولای شو، دعوت ته تللی شو؛ مګر د تښتيدلو کوښښ به يې نه کاوه.

کله به چې، جګړه نه وه ؛ نو دوی به په ټورنامنټونو کې برخه اخيسته، هلته به د دوه نائټونو تر منځ د تورې او نيزې جګړه کيده.

د نائټ فوځي زوال هغه وخت پيل شو، کله چې د بارودو استعمال پيل شو؛ ځکه توپک او توپ د ليرې ځای څخه هدف ويشتلای شو، اوس نو جنګ د عزت او وقار وسيله نه وه، د توپک او توپ منځته راتګ د نائټ په تکړه توب او زړورتيا باندې لوی داغ ولګوه؛ ځکه هغه په اس باندې سور سره جګړه کول، يوه زړورتيا ګڼله، د بارودو منځته راتګ د پاچاهانو طاقت هم زيات کړ؛ ځکه ددې وروسته د لويوځمکوالو کلاګاني او کورونه د توپونو سره په مقابله کې وه او نائټ نه شو کولای، چې د توپ دفاع وکړي؛ ځکه نو د لويوځمکوالو پر ځان مطلق العنان او قوي حاکمان رامنځته شول، هغوی نائټونه له منځه يوړل او مرکزي حکومت يې پياوړی کړ.

---

[1] د عيسويانو څلويښت ورځنی روژه، چې د ايسټر(د عيسويانو اختر) څخه مخکې يې نيسي.

[2] د عيسويانو اختر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لويو فيوډالانو د اوسېدو ځايونه

په فيوډالي نظام کې، تر ټول مهم اشخاص لوی ځمکوال وه، د هغوی د اوسیدو د ځای څخه د هغوی خصوصیات په ښه ډول مالومیږي، د یو خوا نه هغوی، ډېر پیاوړي وه او د سرفانو(بزګر) پوره واک به یې په لاس کې وه، بل خوا به یې هغه سرپرست او ساتونکی هم وه. په منځنیو پیړیو کې، چې لویو ځمکوالو کوم ډول ژوند درلود، د هغې نخشه په دې ډول ده، د لوی ځمکوال د پیاوړتیا او دولت تر ټولو ستره نښه د هغه د اوسیدو ځای وه، شاوخوا به یې خندق ویستی وه او محفوظ به وه، دده دې کلا به هغه د نورو خلکو څخه لوړ معرفي کاوه، کله به، چې خلک د هغه سره د لیدو لپاره ورتلل، په لار کې اچول شوي ممانعتونه به یې لیرې کول؛ نو په دې سره به د خپل بادار د قوت او طاقت ښه اندازه ورته مالومیده او کله به چې دغه ټول ممانعتونه پای ته ورسیدل او خپل بادار ته به ورسید؛ نو د بریالیتوب احساس به یې کاه، چې د ستونزو ډکه لار یې وهلې او بریالی شوی دی.

د کلا په برجونو باندې به پیره وه، تلونکو او راتلونکو کسانو باندې به نظر ساتل کیده، د دوی (پیره دارانو) اغیز به په میلمنو باندې هم وه او هم هغه چا چې به پیره دار ته د لیرې ځای څخه کتل؛ نو داسې احساس به یې کاوه، چې زه یې د نظر لاندې نیولی یم؛ ځکه د هغوی په ذهن کې به یې بادار انځوریده، د کلا دیوالونو د بیرون او دننه خلکو تر منځ د توپیر ښکارندوی وه، هغه خلک، چې د دیوالونو څخه به دننه وه، هغوی به د خپل بادار سره ځان ډېر نږدې احساساوه او هغه خلک، چې د دیوال څخه بیرون وه، هغوی به دغه فاصله د خپل بادار او ځان تر منځ ډېره لویه احساسوله.

کلا ته هر چا ددې اجازه نه درلوده، چې داخل شي، یوازې هغه خلک راتلل، چې هغوی ته اجازه ورکول کیده او اجازه به هغه چا ته هم ورکول کیده، چې د ځانګړي اهمیت خاوند به وه، د شپې به یې د کلا دروازه قفل کوله او په دې ډول د بیرون خلکو سره به د دننه خلکو اړیکه پرې کیده، په دې کلا کې به د هغو خلکو لپاره ځمکتلي(زیرزمیني) وې، چا، چې به د بادار د امر مخالفت کړی وه یا به تورن پیژندل شوی وه، ځمکتلي ددې لپاره وه، چې دوی د لوړتیا څخه ځوړتیا ته غورځیدلي دي.

په کلا کې به د هر چا لپاره ځانګړی ځای وه او په خاصو حدودو کې به یې خپلې دندې سرته رسولې، د کلا ځینو ځایونو ته به د ځمکوال خاص خلک تلل راتلل، ددې حدودو د جوړولو سره، هغه ځایونه، چې د نورو لپاره یې ورتګ منعه وه، دا فکر ورسره پیداکیده، چې هلته څه روان دي؟ دغه رازونو به د خلکو په زړونو کې ویره پیداکوله او د خپل ځان د درجې احساس به هم ورته کیده، چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه درجه کومه او چیرته ده؟.

د کلا شاوخوا به د ځمکوال او فیوډالي نظام ځیني خصوصیات بیانول، مثلا، برج چې د پیاوړتیا نښه وه، دا د فتحي، لوړوالي او ساتنې نښه وه، چې د برج څخه به ټول کلی کنترولیده، دلته به د ځمکې په اړه خبرې هم کیدې او د کلا دفاع به د همدغه برج پواسطه کیده.

په کلا کې به یو ستر هال موجود وه او ډېر اهمیت درلود؛ ځکه دغه هال د ټولنیزو غونډو د جوړیدو ځای وه، دلته به ځمکوال خپل ملګري، میلمانه او نور خلک د لیدو لپاره رابلل، هلته په کیناستو سره به یې د ځمکې په اړه مهمې پریکړې کولې او همدلته به ځمکوال ته د بیرون احوال هم اوریدل کیده، هال به د عدالت خونه وه، دلته به ځمکوال د مجرمانو د سزاګانو پریکړې هم کولې، همدلته به دعوتونه جوړیدل او د رقص او موسیقی لپاره به یې محفلونه جوړول.

هال یو لوی او پراخه ځای وه، ډېرې زیاتې دروازې به یې درلودې؛ تر څو خلک په اسانی سره هال ته داخل شي، د هال د پرخوالي څخه به د ځمکوال شخصیت هم مالومیده او هم دا مالومیده، چې ځمکوال په زړه کې د هر چا لپاره ځای لري، په هال کې به چې خلک راټولیدل؛ نو د هغوی او د بادار تر منځ به یې اړیکې ټینګیدې او په دې وجه به د وفادارۍ جذبات نور هم پیاړوي کیدل.

په کلا به نورې خونې هم وې، چې بادار به ترې په شخصي ډول استفاده کوله، کله به یې یوازیتوب نه خوښیده؛ نو خپل وخت به یې د لیدونکو او ملازمینو سره تیراوه.

په کلا کې به ټل میلمنو ته ښه راغلاست ویل کیده؛ ځکه په دې سره د ځمکوال د زړه پراخوالی او لوی شان وشوکت ښکاره کیده، د میلمنو سره به ډېر په عاجزۍ سره چلند کیده، ددې لپاره، کله چې دوی خپلو ځایونو ته ولاړ شي؛ نو د ځمکوال صفت وکړي او په دې سره د ځمکوال شهرت زیات شي، کوم میلمانه به، چې د لوړو کورنیو سره تړلي وه، هغوی به د ځمکوال سره یو ځای ډوډۍ خوړه.

بادار به په ټولنیزو او کلتوري کارونو کې ګډون کاوه او دې کارونو ته به یې زیاته توجه کوله، د خپل کور او نور اړوندو کسانو ټولې اړتیاوې به همده پوره کولې، کله به چې ښکار ته ووت؛ نو خپل ملګري او دوستان به یې هم د ځان سره بوتلل، د تفریح لپاره به یې په نورو باندې جسماني ورزش او د جنګ مقابلې کولې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویو ځمکوالو به د خپلې کورنۍ شجره ساتله، کومه به چې کوم مشهور شخصیت ته رسیده، ښځو ته په دې شجرو کې هیڅ اهمیت نه ورکول کیده، لویو ځمکوالو به یو د بل سره جنګ، جګړې هم کولې، دغې جګړې به زیاتره وخت د عزت او وقار لپاره وې؛ ځکه، نو دغه جګړې به اکثره وخت د په اوږدو جګړو باندې اوښتې.

د ښځو حیثیت

د اروپا په فیوډالي ټولنه کې د ښځو حیثیت ډېر ټیټ او وروسته پاتې وه، ددې وجه دا وه، چې ښځه د ګناهونو او بدیو بنسټ اېښودونکې ګڼل کیده، عام فکر دا وه، چې ښځه سړي د ګناه خوا ته بوځي، د یوې نیکې ښځې لپاره دا ضروري وه، چې، خپل لباس، حرکات، سکنات او د خبرو کولو زیات خیال وساتي او داسې کومه خبره ونکړي، چې د هغې په وجه د سړیو جذبات راوپارېږي، د سړیو جذبات به هغه وخت راپورته کیدل، چې د ښځې د جسم کوم بربنډ ځای به یې ولیده؛ ځکه نو ښځو ته دا توصیه کیده، چې خپل جسم باید پټ وساتي، همدا وجه وه، چې په منځنیو پېړیو کې د ښځو عورت بلکل پټ وه ا وداسې لباس به یې اغوسته، چې د جسم کومه برخه یې ترې ښکاره نه شي، ښځو ته ویل کیدل، چې په لوړ غږ باید خبرې ونکړي، په زوره ونه خاندي او نه د چاسره ټوکې وکړي؛ ځکه که دوی دا کار وکړي؛ نو ددې مطلب دا شو، چې په دوی کې هیڅ شرم، حیا او وفا نشته.

نوی فیشن خپلول یا میک اپ کول او خپل ځان ښه جوړول، د ښځو لپاره عیب ګڼل کیده؛ ځکه په دې سره، فکر کیده، چې دغه ښځه نورو ته د ګناه دعوت ورکوي، د خاوند ښځې ته دا امر شوی وه، چې د ډوډۍ د خوړلو نه وروسته باید خپلې بسترې ته ولاړه شي او هلته باید یا عبادت وکړي یا هم کوم مذهبي کتاب ولولي.

په فیوډاله کورنۍ کې دا د ښځو ذمه واري وه، چې ماشومان وزیږوي، د هغوی پالنه وکړي او د هغه نه بغیر د کور په کارونو کې مصرفه شي، ډوډۍ پخه کړي او کالي ووینځي، مستې، پنیر او بیر تیار کړي، که چیرته به یې خاوند په جګړه کې اسیر شو؛ نو دا یې د ښځې ذمه واري وه، چې د تاوان لپاره یې پیسې جمع کړي، که خاوند به یې بې وارثه مړ شو؛ نو ښځه به یې د میراث وړونکې وه؛ خو دې ښځو به ژر بل واده کاوه؛ ځکه، چې د مال او جائداد ساتنه د سړي څخه بل چا نه شوه کولای، پاچا به خپله د کونډې ښځې لپاره د خاوند په پیداکولو کې لیوالتیا ښودله، ددې لپاره چې هغې ته داسې خاوند پیداکړي، چې ډېر ښه فوځي خدمت وکړای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو لپاره دا ډېره ضروري وه، چې په عزت او پرده کې پاتې شي او د ناوړه جنسي اړيکو څخه ځان وساتي، سړی د جنسي اړيکو په نيولو کې ازاد وه او کولای يې شول، چې د څو انجونو سره ناوړه جنسي اړيکې ولري، په دې وجه به يې د ناجائزه اولاد شمير ډېر زيات وه، د انجونو داسې روزنه کيده، چې په راتلونکې کې يوه ښه ميرمن ترې جوړه شي، که اړتيا به ليدل کيده؛ نو دوی ته به څه ناڅه ليکل او لوستل هم ورزده کيدل.

هلکان او زده کړې

د لويو ځمکوالو ځامنو به د تعليم د لاسته راوړلو سره کومه ليوالتيا نه لرله او زياتره به بې تعليمه وه؛ ځکه، په منځنيو پيړيو کې پوهو او باسواده خلکو ته په ټيټ نظر کتل کيدل[1] او دا ددې لپاره، چې د هغه(د ځمکوال د زوی) د حساب او کتاب لپاره ملازم موجود وه؛ نو ځکه هغه اړتيا نه درلوده، چې علم لاسته راوړي، ځکه چې هر څه ملازم سرته رسول، څرنګه چې په ټولنه هغه شخص ټولنيز حيثيت درلود، د چا سره، چې ځمکه او دولت وه؛ ځکه، نو ځوانو هلکانو د جګړې د مهارتونو په زده کولو کې زياته ليوالتيا درلوده، د وسلو استعمال د هغه لپاره د علم د لاسته راوړلو نه زيات اهميت درلود، علم او پوهې ته په سپکه سترګه کتل کيدل؛ ځکه هغوی فکر کاوه، چې علم او پوهه خلک د سستی او بزدلی په لور بوځي.

د فيوډالي کورنی د هلکانو لپاره دا ډېره اړينه وه، چې هغوی نظم، ادب، اداب او د خپلې طبقې د خصوصياتو څخه باخبره وي، تر څو په دې سره، هغه خپل شخصيت په ټولنه کې په ښه ډول سره وښيي او د وياړ سبب يې شي.

د فيوډالي نظام خصوصيات

ددې نظام مشر يا سردار پاچا وه، پاچا به خپل روحاني طاقت نيغ په نيغه د خدای څخه اخيسته، ددې طاقت په درلودلو سره به، هغه د نورو ډېرو لويو ځمکوالو څخه برتر پيژندل کيده، کليسا به هغه ته الهي قوت او فيوډالانو به قانوني او فوځي طاقت ورکاوه، پاچا به د نورو فيوډالانو څخه لوړ وه؛ ځکه، نو د پاچا او نورو فيوډالانو تر منځ به د سياسي برتری لپاره جګړې کيدې، فيوډالانو ته د يو پاچاه اړتيا وه؛ ځکه فيوډالان به يو د بل سره په جګړو اخته وه او يو د بل سره به يې زياته کينه او حسد کاوه، پاچا به د

---

[1] ستاسو بايد دلته يوې خبرې ته پام وي، چې دغه نظر يوازې په اروپا کې موجود وه، په منځنيو پيړيو په ختيځ کې لوړ اسلامي تمدن موجوده وه. (ژباړن).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان لپاره دا خوښوله، چې د هغه په وفادارۍ دې باور وشي او فيوډالان دې د هغه په ازادۍ کې لاس وهنه نه کوي؛ ځکه، نو هغه د سکو په جوړولو کې ازاد وه، د ټرونو په لاسليک کولو کې هم ازاد وه او که به اړتيا پيښه شوه؛ نو جګړه به يې هم کوله.

فيوډاليزم هغه وخت کمزورى شو، کله چې په څورالسمه زيږدي پيړۍ کې قحطي، طاعون او نورو افتونو په وجه په ملک کې د خلکو نفوس کم شو او په ځمکو کې کار کوونکي په ډېر مشکل سره پيداکيدل، په دې وخت کې ستر، ستر جنګونه هم وشول، سل کلن جنګ، د ګلابو جګړه[1]، په فرانسه، جرمني او ايټاليا کې جګړې وشوې، دې جګړو په اقتصادي او فوځي توګه فيوډالان بيخي کمزوري کړل.

د فيوډالانو کمزروي، هغه وخت هم پيل شوه، چې ځمکې يې په ټيکه باندې ورکول پيل کړل، ټيکه دارانو به د ځمکو ساتنه هم کوله او د ګټې د لاسته راوړلو لپاره يې په ځمکو کې کار هم کاوه، په دې ډول هغوى د پيسو جمع کول پيل کړل، د دوى څخه سوداګره طبقه رامنځته شوه، دوى به ځمکې اخيستې او توليد به يې په ښارونو کې خرڅوه، په دې سره ښارونه بيا د اهميت وړ وګرځيدل.

په اروپا کې د روم د زوال نه وروسته د ښارونو زوال پيل شو، فيوډالانو ښارونه پريښودل او کليو ته ولاړل، په دې د ښارونو ابادي کمه شوه، په يوولسمه پيړۍ کې يوولس فيصده خلک په ښارونو کې اوسيدل، په دولسمه پيړۍ د لندن په ښار کې شل زره خلک اوسيدل، روم، چې د رومي امپراتورۍ پلازمينه وه، په کنډواله باندې بدل شوى وه او د ګندګۍ لپاره ډېر مشهور وه، ټول ښارونه ګنده شوي وه، سوداګرو به خپل سامان په سړکونو او کوڅو کې د پلورولو لپاره ايښوده.

په ښار کې د لاسي کارونو او هنرمندانو اتحاديې جوړې شوې وې، دوى به خپل کارونه کنټرولول، په څورالسمه او پنځلسمه ميلادي پيړۍ کې دغه اتحاديې په سياسي قوتونو باندې بدلې شوې، دا د هغوى لپاره په ګټه وه، چې په حالاتو کې کومه تبديلي رامنځته نه شي او د صعنت او هنر تر منځ کومه مقابله هم ونه شي؛ ځکه په نويو اختراعاتو سره د هغوى په امدن باندې يې تاثير درلوده، هنرمندانو يو په جرمني کې يو شخص ددې لپاره وواژه، چې هغه د اوبدلو کارګاه جوړه کړې وه.

په دې دوره کې په ټولنه باندې د مذهب پوره واک وه، د کليسا اهميت ځکه زيات وه، چې اروپا يې عيسايي کړې وه، ددې مذهبي احترام نښه کليسا وه، چې لويو، لويو پاچاهانو او فيوډالانو جوړې کړې

---

[1] War of Roses

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې، ۱۰۵۰ نه تر ۱۳۵۰ کلونو پورې په فرانسه کې ۸۰ لویي کلیساوې او ۵۰۰ کوچنۍ کلیساوې جوړې شوې وې، په دې هغه کوچنۍ کلیساوې شاملې نه دي، چې شمیر یې زرګونو ته رسیده، حاکمې طبقې به د کلیسا سره مرسته کوله، تحفې او ځمکې به یې ورکولې؛ ځکه، نو کلیسا ډېره قوي ادره وه او کلیسا به د حکومت ملاتړ هم کاوه.

په دیارلسمه پیړۍ کې د انګیزسیون[1] محکمه رامنځته شوه، هغه کسانو به، چې د کلیسا څخه بغاوت کاوه، یا به یې د کلیسا د زده کړو په غلط ډول تفسیر کاوه، دغسې کسان به د تشدد، سزا او ډار په واسطه غلې کیدل او ختمول به یې، دې ادارې (انګیزسیون) به د نویو خیالاتو او افکارو سره دښمنی کوله او په هغوی باندې به یې بندیز لګوه، دغه حالت د فیوډالانو لپاره په حقه وه؛ ځکه د نویو نظریاتو په نه موجودیت کې به د هغوی سره چا مقابله نه شوه کولای.

د منځنیو پیړیو فیوډاله ټولنه اوس هم د ځینو مؤرخینو لپاره زړه راښکونکې او رومانوي حیثیت لري، د ډېرې زیاتې مودې لپاره دغه نظام په قوت سره حکومت وکړ او داسې نظام یې رامنځته کړی وه، چې په ټولنه کې طبقاتي سیستم موجود وه، د یو شخص لپاره د یوې طبقې نه بلې طبقې ته تګ ډېر ستونزمن وه، پیدائښت او کورنۍ په ټولنه د ټولنیز حیثیت تعین کاوه؛ ځکه، نو ددغه حالت څخه به مطمن وه، په دې وخت طبقاتي جګړې دومره نه وې، خلک د خپل ژوند نه مطمن وه، د پرمختګ خواهشات نه وه؛ ځکه، نو ټولنه په یو ځای ولاړه او ارامه وه.

په کلیو کې اوسیدونکو خلکو طبعي ژوند درلود، د ځمکې سره یې اړیکې درلودې؛ ځکه، نو ځان یې د طبیعت یو برخه ګڼله، مذهب هغوی ته دا پوهه ورکړې وه، چې دغه نړۍ فاني ده، دولت او شهرت تلونکی او راتلونکی وه؛ ځکه، نو د هغوی لپاره کوښښ کول بې ځایه وه.

مګر، د فیوډالیزم دغه نظام په خپل حال پاتې نشو، تغیراتو او بدلونونو ددې نظام په قوي دیوالونو کې درزونه رامنځته کړل، د خیتې څخه یې یو بل نظام وزیږید او بالاخر دې نظام ته یې د پای ټکی کیښود.

حوالې:

[1] inquisition

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- ويل ډورانټ، ۵۵۲، ۵۳، ۵۸، ۶۰ مخونه.

۲- ايف، ايل، گان شوپ، فيوډاليزم، ۴۷مخ.

۳- جان کرچ لي، فيوډاليزم، ۲۵، ۲۷ مخونه،

۴- سي بروک، Europe in the Central ages

۵- مارک بلوخ، ۳۲۰، ۲۱، ۸ مخونه.

۶- Georges Duby, A history of Private Life

۷- مبارک علي، تاريخ او انقلاب.

۸- هربنس مکهيا، Perspective of Medieval History, vikas Delhi 1993

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فيوډاليزم زوال

تاريخي عمل په يو ځای کې نه ودريږي، ژوند کې تغيرات راځي، ژوند د بدلونونو غوښتونکی دی، اداري او روايتونه خپل ځان په دې حالاتو کې اچوي؛ مګر، يو داسې مرحله راشي، چې د هغوی پاتې کيدل نور پای ته رسيږي، فيوډاليزم د اتلسمې ميلادي پيړۍ پورې پاتې شو؛ خو، کله چې صعنتي او ټکنالوژيکي کشفيات وشول او تغيرات په کې راغلل، په فيوډاليزم کې هم درزونه رامنځته شول.

په اروپا کې فيوډاليزم په دريو طريقو سره زوال وموند، يو د لاندې طبقې څخه پورته خواته ټولنيز تغيرات او د هغې په پايله کې اصلاحات رامنځته کيدل، دويم د انقلابي اقداماتو په ذريعه او دريم ډول د حاکمې طبقې لخوا د پورته خوانه اصلاحات رامنځته کيدل، چې په پايله کې نظام بدليږي.

د ټولنې د تبديلی دوه مهمې ذريعې وي، يو د اصلاحاتو په واسطه د ټولنې نظام کې تغيرات راځي، که پخوانی نظام د اصلاحاتو سره مخالفت کوي؛ نو د تشدد او انقلاب په ذريعه يې پای ته رسوي، د اصلاحاتو په ذريعه پرمختګ په ارتقايي ډول وي؛ مګر انقلاب په چټکی سره تغيرات منځته راوړي او پخوانی نظام د بيخه وباسي.

د بحث وړ خبره داده، چې ايا د انقلاب په ذريعه انقلاب ښه دی؟ ايا د اصلاحاتو په ذريعه ټولنه کې تغيرات راتلای شي او د خپل تير سره خو اړيکې په چټک ډول نه شلوي؟، انقلاب په ډير چټک ډول د اوس او تير وخت سره اړيکې شلوي، د انقلاب نه وروسته که په فوري ډول حکومت جوړ نه شي؛ نو په ټولنه کې ګډوډۍ رامنځته کيږي،کله چې، د اصلاحاتو ټولې لارې په بندې شي، په دې وخت کې انقلاب وروستی لار ده.

د اروپايي فيوډاليزم زوال موږ، په انګلستان، فرانسه او جرمني کې تر مطالعې لاندې نيسو؛ ځکه، په دې دريواړو هيوادو کې، د زوال لارې او حالات بدل وه.

انګلستان

په انګلستان فيوډاليزم ډيرې ژورې ريښې درلودې، د فيوډالانو او پاچاهان ترمنځ به تل شخړې موجودې وې، پاچا به کوښښ کاوه، چې دفيوډالانو واک کم کړي او خپل مطلق العنان واک رامنځته کړي؛ خو، فيوډالانو کوښښ کاوه، چې خپله ازادي(خودمختاري) وساتي، ۱۲۱۵ ز کال کې د انګلستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا جان او فیوډالانو تر منځ د مګنا کارټه[1] قانون لاسلیک شو، په دې کې د پاچا او فیوډالانو اختیارات مالوم شوي وه؛ مګر کله، چې دستورټ د کورنی لومړي چارلس او پارلمان تر منځ کورنی جګړه (۱۶۴۲-۱۶۴۹ز) وشوه، دې جګړې د پاچا اختیارات او قوت کمزوری کړ او فیوډالانو په پارلمان کې زیات حاکمیت تر لاسه کړ، ددې وروسته دا سوال ډېر مهم شو، چې د حکومت کولو واک د چا سره دی، پاچا که پارلمان سره؟.

د ۱۶۸۸ ز کال انقلاب او د ۱۶۸۹ ز کال د حقوقو لائحې د پاچا واکونه نور هم راکم کړل، په داسې حال کې، چې په دې سره د فیوډالانو حیثیت قوي شو؛ مګر، نورې طبقې په دې پوه شوې، چې کولای شي، د طاقت له خپل حقوق تر لاسه کړي.

په اوولسمه پیړۍ کې په انګلستان کې دوه مهم تغیرات منځته راغلل،یو زراعتي انقلاب وه، چې په دې سره فیوډالان نور هم قوي شول، دولت او سیاسي واک يې تر لاسه کړ، دویم، ددې په پای کې صنعتي انقلاب رامنځته شو.

د انګلستان د فیوډالي نظام یو خاصیت دا وه، چې ځمکه په بشپړ ډول نه استعمالیده، د یو فیوډال سره به ځمکه په یو ځای کې نه، بلکه په مختلفو ځایونو کې به وه؛ ځکه، نو په دې ځمکو کې به کرونده ډېره کمه کیده، بل مشکل دا وه، چې د یو ځای ځخه بل ځای ته په تګ باندې به ، د بزګر زیات وخت مصرفیده، ځمکه به یې د ځینو فصلونو د کرلو ځخه پرته پریښوده، ځرنګه، چې فیوډالانو په خپله ټوله ځمکه باندې کرونده نه کوله؛ نو، ځکه به یې اجاره دار ته ورکوله، چې د هغوی ځخه کوچني یومین[2] منځته راغلل، ځرنګه چې دغه طبقه ځمکوال نه وه؛ نو، ځکه یې په ځمکو کې کرل کول او په خپل امدن کې زیاتوالی راووست، په انګلستان کې دغه طبقه د یوې مهمې او ازادې طبقې په شکل منځته راغله.

په اوولسمه پیړۍ کې داسې ځیرنې پیل شوې، چې ځنګه کولای شو، چې په زراعت کې پرمختګ رامنځته شي؟ په ۱۶۴۵ ز کال کې روبرټ ویسټرن داسې پایله لاسته راوړه، که داسې شیان ورکرل شي، چې ریښې ولري، لکه شلغم او نور؛ نو په دې سره د ځمکې زرخیزي پای ته نه رسیږي، یوه بله طریقه هم وړاندې شوې وه.

---

[1] Magna Carta

[2] Yeoman(کوچنی زمیندار)

(c) ketabton.com: The Digital Library

زراعتي انقلاب د کرلو پخوانی طريقې بدلې کړې، د ځمکې اهميت د پخوا په پرتله نور هم زيات شو؛ ځکه د پارلمان د غړي کېدو لپاره د ځمکې د ملکيت درلودل ډېر مهم وه، د قضايي قوې د غړي کيدو لپاره هم د سل پونډو درلودل هم مهم وه، د چا سره چې دولت وه؛ نو هغوی د سياسي او ټولنيز قوت د لاسته راوړلو لپاره د ځمکو اخيستل پيل کړل، د ختيځ هند کمپنی مشر هم ځمکه واخيسته، تر څو ددې لارې سياست ته ولاړ شي، د کوچنيو ځمکوالو نه به ځمکه اخيسته، په دې کار سره به د هغوی په زړونو کې غم او غصه پيداکيده، اوس د سرفانو(بزګرانو) لپاره په کليو کې بيکاره ځايونه نه وه پاتې، د بزګرانو زياتره بې روزګار شول.

ددې تغيراتو په پايله کې د فيوډالانو سره دولت زيات شو؛ نو هغوی په کليو کې ښکلي ځايونه جوړ کړل، د دولت په زياتيدو سره د هغوی د ښکلا حس هم راويښ شو، هغوی اوس ميزونه او چوکی د فرانسي نه د ځان لپاره راغوښتې، د ايټالوي، فرانسوي او لاتيني ليکوالو کتابونه يې په خپلو خصوصي کتابتونونو کې ځای په ځای کول، خپلې حويلی يې ښايسته کولې، هغوی د فن، علم او ادب مشران وګرځيدل، د خپلو کليو څخه لاړل او ښارونو کې ميشت شول؛ بلکه ددې نه هم زيات، هغوی د اروپا د سياحت او ګرځيدلو شوق او حرص پيداکړ. ۱۷۸۵ ز کال کې څلويښت زره انګليسان په اروپا کې وګرځيدل، په خپلو کليوالو کورنو کې يې دعوتونه پيل کړل، په دې کورنو کې د ښارونو خلک ننوتل، دې کار د کلي او ښار کلتور سره نږدې کړ، د علم او ادب سره د هغوی د مينې مالومات د هغوی د هغه تقريرو او ليکنو څخه کيږي، چې هغوی به په کې د هومر، ورجل، هوريس او ملټن اشعار استعمالول، ليکل او لوستل به يې، د هغوی له وجې وه، چې شکسپير د نړۍ ستر شاعر شو.

ددې کلتوري کارونو تر څنګ، ښکار کول، منډه وهل او قمار وهل هم شامل وه، يو بزګر ته په ښکار کولو باندې بنديز وه، ددې لپار په ښکار کولو باندې قوانين جوړ شول، ددې قوانينو د ماتيدو په صورت کې به د هيواد نه د شړولو او نورې ډول، ډول سزاګانې ورکول کيدې.

په لومړيو د فيوډالانو سره د علم او تعليم دومره خيال نه وه، که د هغوی اولادونو به درس ويلی؛ نو د نورو خلکو د اولادنو سره يو ځای به يې ويلی؛ مګر، اوس د هغوی اولادونه د ښوونځي د تګ پر ځای په کور کې زده کړه کوله او نوی رواج رامنځته شو، په وروسته کې د هغوی لپاره جلا ښوونځي او پوهنتونونه رامنځته شول، پارلمان ته د تګ څخه مخکې به يې دوه کاله کالج لوسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون مطابق د جائداد حق د مشر ځوی سره وه؛ نو ، ځکه د کوچنيو ماشومانو لپاره فوځي خدمت، سياست او د ديپلوماسی په ځايونو کې د کار کولو اجازه وه، د هغوی ځخه ځينو، صنعت او فنونو ته هم لاس ور اوږدوه.

د دولت زياتوالي د هغوی په ژوند باندې هم اغيزه درلوده، ملګرو ته قيمتي تحفې ورکول او انجونو ته قيمتي جهيز ورکول رواج شول، د دوی ددې کار په وجه د سوداګرو سره په اقتصادي لحاظ زياته مرسته وشوه، دوی به د فيوډالانو اړتياوې پوره کولې، په همدې دولت لاسته راوړلو سره پای دوی فيوډالانو ته ماتې ورکړه.

زراعتي انقلاب په بزګرانو باندې منفي اغيزې درلودې، په پخواني نظام کې بې روزګاري نه وه، ټولې کورنۍ به په کرونده کې کار کاوه؛ خو، اوس په نوي نظام کې ماشين د ډيرو کارونو ځای ونيوه، ددې په وجه په بزګرانو کې زيات خلک بې کاره شول، دوی د دندې د پيداکولو لپاره ښارونو ته مخه کړه، هلته د صنعت د پراختيا په وجه نوې، نوې فابريکې جوړې شوې وې، ځرنګه چې صنعت کار ته په کم مزد باندې د مزدور اړتيا وه؛ ځکه، نو هغوی وزګارو بزګرانو ته په ښارونو کې ښه راغلاست ووايه، په کليو د خلکو په کميدو سره کلي شاړ شول او د ښارونو عروج پيل شو.

په صنعتي پرمختګ کې يوازې بورژوا طبقې ونډه نه درلوه، بلکه لويو ځمکوالو هم ددې ځخه ګټه واخيسته، ځکه، د هغو ځمکوالو په ځمکو کې، چې کانونه وه، هغوی د قولې په وجه ډيره ګټه وکړه، ليکن، د ټوکرو(نساجي) په صنعت کې متوسطې طبقې زياته ونډه درلوده، دې دواړو طبقو د خپلو ګټو د ساتلو لپاره د سياسي واک د نيولو زيات کوښښ کاوه، ددې په پايله کې د پارلماني اصلاحات تحريکونه رامنځته شول، پيل په ۱۸۳۲ ز کال کې وشو، ددې کال د اصلاحاتو په پايله د ځمکې او دولت حيثيت مساوي شو.

دې تغيراتو په انګلستان کې فيوډالي نظام ته د پای ټکی کيښود، دې حالاتو فيوډالانو دا احساس ورکړ، چې د خپلې بقا لپاره بايد بورژوا طبقې ته ځينې امتيازات ورکړي، په دې سره، ورو،ورو هغوی د خپل نظام د امتيازاتو ځخه لاس په سر شول او خپل ځان يې د حالاتو سره په يو قالب کې ځای په ځای کړ، په دې ډول په انګلستان کې د انقلاب مخه ونيول شوه، خپله بورژوا طبقې هم انقلاب نه غوښت او د اصلاحاتو په ذريعه يې د تغير راوستو ته ترجيح ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرانسه

په فرانسه کې د انګلستان برعکس د فیوډالیزم پای د اصلاحاتو په ذریعه ونشو، بلکه، د انقلاب په واسطه یې فیوډالیزم له منځه یووړ، ددې یوه وجه د دواړو هیوادونو د فیوډالي نظامونو په خصوصیاتو کې وه، په انګلستان کې فیوډالانو په سیاست او حکومت کې برخه اخیسته، لیکن په فرانسه کې حکومت کول د ریاست خلکو ته پریښودل شوي وه، ددې نه بغیر دوی په بورژوا طبقه کې واده نه کاوه او نه به یې خپل کوچني ماشومان سوداګرۍ ته پریښوده، د انګلستان فیوډالان په کلیو کې اوسیدل او د خپل ځمکو د حالاتو څخه به خبریدل، په فرانسه کې فیوډالان په ښارونو کې اوسیدل؛ ځکه، نو د ځمکو په اړه به کم خبریدل، په دې وجه د انګلستان د فیوډالانو فکر او پوه د فرانسي د لویو ځمکوالو په اندازه زیاته پراخه وه، هغوی د پارلمان د کارونو نه خبریدل او پوره ونډه به یې په کې اخیسته او د سیاست له لارې به یې خپل ګټې ساتلې، دوی زراعتي انقلاب کې هم زیاته ونډه درلوده، انګلیسي فیوډالانو به کرونده ساتله او د بزګرانو سره به یې اړیکې هم ساتلې.

فرانسوي فیوډالان په خپل طبقاتي غرور کې ډوب وه، هغوی نورو طبقو سره کومه اړیکه نه ساتله؛ ځکه، نو هغوی ته ددې مالومات نه کیده، چې خلک څه فکر لري او د هغوی غوښتني څه دي؟.

په فرانسه کې فیوډالان په دوه طبقو باندې ویشل شوي وه، یو د تورې خاوندې وه، دوی د لومړنیو جرمني فاتحینو پورې ځان تړه، هغوی د خپل زور په واسطه ځمکې نیولې وې، دویمه طبقه هغه وه، چې دغه امتیاز یې د خپلو دندو په ذریعه تر لاسه کړی وه؛ ځکه، نو د هغوی درجه د تورې د خاوندانو څخه کمه وه.

په فرانسه کې لوی ځمکوال په دربار کې اوسیدل، دا د څلورم لویي د پالیسۍ په وجه وشول؛ ځکه، قوي فیوډالانو هر وخت د پاچا اختیارات او واک ته تاوان رسولای شو او لکه، چې به موقع په لاس ورغله؛ نو د پاچا په ضد به یې بغاوت هم کاوه؛ ځکه، نو د سازش او د هغوی د قوت د ماتولو لپاره یې هغوی د وارسا مانۍ ته راوغوښتل او دربار کې په اوسیدلو باندې یې مجبور کړل، ددې نه یې دوه ګټې وکړې، یو خو دوی د پاچا د نظر لاندې شول، دویم د هغوی مصارف دومره زیات شول، چې امدن یې نه شو کولای، چې پوره یې کړي، په دې وجه د هغوی مالي حالت د تل لپاره ډیر خراب شو او قرضونو کې ډوب شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دربار کې د اوسيدو په وجه د هغوی ازادي او خودمختاري پای ته ورسيده او د دربار ماحول په هغوی کې خوشالي او چاپلوسي پيدا کړه، د خپلو ځمکو نه ليرې شول او په دې ډول د هغوی اړيکې د ځمکې د او بزګر سره وشليدې، هغوی د کليو پر ځای په ښار کې د عياشی په ژوند باندې اخته شول.

همدغه وجه وه، چې هغوی د خپل جائداد په اړه هيڅ مالومات نه درلودل، دا د فيوډالانو لپاره د بې عزتی خبره وه، چې څوک دې د هغوی سره د زراعت، کرلو يا فصلونو په اړه خبرې وکړي؛ ځکه، دا طبقه په ثقافتي ماحول کې اوسيده، دا د هغوی کار نه وه، بلکه د هغوی د ملازمانو دنده وه، يو ځل لويې موسيو دلو ته وويل، چې ډير زيات قرضدار يې؛ نو هغه ورته وويل، چې زه به د خپلو کارکوونکو نه په دې اړه پوښتنه وکړم.

د زياتو مصارفو په وجه ټول فيوډالان په قرضونو کې ډوب وه، په ژوند کې شان و شوکت ښودل او زيات مصارف کول د د امرينو عادت ګرځيدلی وه، ډيوک لازون په شپږويشت کلنی کې يو لک فرانکه پيسې مصرف کړې او شل لکه فرانکه قرضدار شو، يو بل امير پرنس کونتي وه، د هغه شپږ لکه امدن وه، مګر تل به قرضدار وه، د ډيوک شوای د څوارلس ميليونو جائداد وه؛ خو دی هم لس ميليونه قرضدار وه، ډيوک اورلين په څلور اويا ميليونو قرض کې راګير شوی وه.

په دې وخت هر هغه فيوډال به، چې قرضدار وه؛ نو فخر به يې پرې کاوه؛ ځکه د قرض پيسو به د هغه د مصارفو اندازه مالوموله او څوک به، چې څومره قرضدار وه، ددې مطلب دا وه، چې دی زياتې پيسې مصرفوي، دا به د يو امير لپاره ډيره د وياړ خبره وه.

کله، چې لويو، لويو اميرانو په ځمکو کې دلچسپي نه درلوده؛ نو دې پايله شوه، چې دوی په خپلو لويو ځمکو کې کرونده نه کوله، هغه کوچني ځمکوال به چې په کليو کې اوسيدل؛ نو هغوی به هم کوښښ کاوه، چې هغوی هم دربار ته لاره پيداکړي؛ ځکه، نو هغوی په خپلو ځمکو کې په کرونډې باندې کمه توجه کوله، پايله دا شوه، چې دغه امرين به کله، کله ديوالي کيدل او د پاچا نه به يې غوښتنه کوله، چې د هغوی سره مرسته وکړي، د هغوی مرسته به د ملي خزانې(بانک) نه کيده؛ ځکه، نو هغه پيسې، چې بايد په حکومت کولو او عوامو باندې بايد مصرف شوې وای، د امرينو جيبونو ته تلې.

په وارسا مانی کې ددې امرينو ژوند په عياشی کې تيريده، د ورځې دعوتونه، محفلونه، لوبې، تفريح او د دربار معاملې د هغوی د ژوند معمول ګرځيدلی وه، څرنګه چې وارسار شاهي ښار وه؛ ځکه، نو دا د نور هيواد سره په اړيکه کې نه وه، داسې جزيره ګرځيدلې وه، لکه بند ماحول کې چې ژوند کوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه (فيوډالانو) په بيله نړۍ کې ژوند کاوه، هغوی ته دا احساس نه کيده، چې هيواد د کومو حالاتو نه تيريږي او خلک د کومو ستونزو سره مخ دي، دې حالاتو ته په کتو سره يو لوی فيوډال په ۱۷۵۲ ز کال کې داسې ليکلي وه:

د لويو امرينو نسل دې ختم شي، دا هغه خلک دي، چې جائداد، دندې، واکونه او شان وشوکت د کومې خوارۍ نه بغير لاسته ورغلي دي ، دوی پرته د کوم زحمت او کوښښ څخه لوی خلک شوي دي، دا خلک نا اهله دي، زما ددې خلکو په اړه دا نظر دی، چې د سپيو دې د هغو وخت پورې ساتنه وشي، چې تر څو پورې په کې بدل نه وي راپيدا شوي، ددې وروسته دې د هغوی نسل ختم شي.

د امرينو ددې عياش ژوند په مقابل کې د بزګرانو او کرونده ګرو ژوند ډير وروسته پاتې وه، دوی د عبرت نمونه ګرځيدلي وه، کرونده ګر د مزدور په شان ژوند کاوه، چې فيوډالانو ته محتاج وه، بزګرانو ته اوس خالي ميدانونه او ځايونه نه وه، ځنګلونه يې بند کړي وه؛ ځکه، د ښکار حق يوازې د فيوډالانو سره وه.

فيوډالان د ټيکسونو نه معاف وه؛ ځکه، هغوی ټيکس ورکول د ځان بې عزتي ګڼله او ټول ټيکس به بزګرانو ورکوه، ددې ټيکسونو په ورکولو سره د بزګر سره يوازې شل فيصده امدن پاتې کيده، د بيګار په ډول به يې سړکونه او پلونه هم جوړول.

د قيمتۍ په وجه به ټيکس زياتيده، پخواني ټيکسونه، کوم به چې ليرې کړای شوي وه، هغه به يې بيرته لګول، په دې حالاتو سره به په خلکو کې د فيوډال نظام پر ضد جذبې راپاريدې، ددې خبرې پته په هغه وخت کې د يو چاپ شوي کتاب نه ښه مالوميدای شي، د هغه کتاب ليکوال، بوميسری وه او د کتاب نوم (د فيوډالي حقوقو خرابوالی) وه، په دې کتاب کې د هغوی ناانصافيو په اړه ليکل شوي وه، چې په هغه نظام کې موجودې وې؛ ځکه، نو فيوډالانو د کتاب سره زيات مخالفت وکړ.

د ۱۷۸۹ ز کال د فرانسې د انقلاب مرکز د پاريس ښار وه، په ۱۴ جولايي خلکو مظاهره وکړه او د باستيل کلا(زندان) يې رنګ کړ او په ښار باندې يې خپله ولکه ټينګه کړه، ددې خبرونو په خبريدو سره په کليو کې بزګرانو د فيوډالانو پر ضد وسله وال پاڅون وکړ، هغوی د اوسيدو په هغو ځايونو باندې حملې وکړې، چې شاتو به يې ورته ويل او ټول هغه کاغذونه يې وسوزول، چې د هغوی (بزګرانو) پر ضد وه او هغه کاغذونه يې هم وسوزول، چې په دوی باندې پرې قرضونه ليکل شوي وه، په وخت ځينې فيوډالان ووژل شول، ددې پاڅون په پايله کې، د کليو څخه د فيوډاليزم د له منځه وړلو کار پيل شو، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې وخت ملي اسمبلۍ غونډه وکړه، د اګست په څلورمه ۱۷۸۹ ز کال کې ملي اسمبلۍ د فيوډاليزم پای اعلان کړ، ټول فيوډالي ټيکسونه، قرضونه، بيګار او د شخصي خدمت حقونه يې ختم کړل، د ملي اسمبلۍ دغه اقدامات قانوني وه، په داسې حال کې، چې بزګرانو په خپله په عملي ډول دغه ناانصافيو ته د پای ټکی ايښی وه.

په هر صورت، ددې عمل په پايله کې، په فرانسه کې ستر، ستر ځمکوالی پای ته ورسيدې، د امرينو او د کليسا ځمکې يې ضبط کړې او ويې پلورلې او صنعت کارانو او بزګرانو واخيستلې، په دې ډول په فرانسه کې فيوډاليزم پای ته ورسيد، ځمکه په کوچنيو، کوچنيو برخو باندې وويشل شوې او بيا د قوت د لاسته راوړلو ذريعه ونه ګرځيدله.

کله، چې ناپيليون بوناپارت واک ته ورسيد، تر دغه وخت پورې د ځمکې زياته برخه د حکومت سره وه، اپيليون د پاچا کيدو نه وروسته ځمکې، په خپلو پلويانو باندې وويشلې او د امرينو يوه بله طبقه يې رامنځته کړه، دا امرين د منځنی طبقې پورې تړلي وه؛ مګر، هغوی هم پخوانی روايت وساته، خپلې ځمکې يې په ټيکه باندې ورکړې او خپله دربار ته ولاړل، بزګرانو ته دا سهولت شو، چې هغوی به د پخوا په شان فيوډالانو ته ټيکس نه ورکاوه.

کله، چې په فرانسه کې په ۱۸۱۵ ز کال کې، يو ځل بيا پاچاهي پيل شوه؛ نو، په دغه وخت کې، زياتره ځمکې خپلو پخوانيو مالکانو ته وسپارل شوې؛ خو، د حکومت لپاره ستونزمنه وه، چې ټولې ځمکې بيرته وسپاري؛ ځکه، هغه خلک چې د انقلاب او ناپيليون په وخت کې د ځمکو مالکان شوي وه، د هغوی څخه ځمکو بيرته اخيستل ډير مشکل کار وه، ويل کيږي، چې د ۱۸۲۰ ز کال پورې نيمايي امرينو خپلې ځمکې وسپارل شوې او په دې سره پاچاهيت په فرانسه کې خپله پخوانی نظريه خپله کړه؛ مګر، په دې کار کولو سره، هم فيوډالانو خپل قوت د لاسه ورکړی وه؛ ځکه، نو هغوی د ځمکو پر ځای د حکومتي دندو د لاسته راوړلو لپاره زياتې هلې ځلې کولې، ځيني امرينو د حالاتو د بدليدو سره، خپل دولت په صنعت کې ولګوه او په دې سره، هغوی د بورژوا طبقه نوره هم پياوړې کړه.

د فرانسي فيوډالي نظام د انقلاب نه وروسته بيا سر را اوچت نه کړ او د صنعتي پرمختګ او سياسي تغيراتو سره له منځه ولاړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرمني (پروسيا)

د انګلستان او فرانسې برعکس د فيوډاليزم دريم ډول د جرمني دی، دا رياست(ولايت) د جرمنی د اتحاد نه مخکې د جرمني د ټولو ولاياتونو مهم ولايت وه، کله، چې ناپيليون جرمنيانو ته شکست ورکړ او هغوی يې په سياسي ډول د ذلت سره مخ کړل؛ نو، په هغوی کې يو ډول ملي(قومي) شعور ډير په شدت سره پيدا شو، دا احساس پيدا شو، چې جرمني ولې ماته وخوړه؟ او بايد د ماتې نه درس واخيستل شي؟ کله، چې هغوی حالات وليدل؛ نو ، دې نتيجې ته ورسيدل، چې د ماتې وجه بې اتفاقي، د رياستونو تر منځ د هم اهنګی نه شتون او د فيوډالي نظام موجوديت وه، په دې وخت کې د جرمني نظام ډير پياوړی وه، د توليد په ذرايعو باندې د فيوډالانو واک وه، فوځ او نورو لوړې دولتي دندې په واک درلودې، کله، چې په ۱۸۰۶ ز کال کې د فوځ کتنه وشوه؛ نو ، مالومه شوه، چې ۱۴۲ جنرالان د ۶۰ کلونو، ۱۳ د ۷۰ کلونو او ۴ د ۸۰ کلونو د عمر لرونکي وه.

فيوډالي کورنيو ته امتيازات په ميراث کې ورکول شوي وه؛ ځکه، نو هغوی په ژوند کې د څه کولو لپاره هلې ځلې نه کولې او هر څه ورته خپله په لاس ورتلل، يو شخص ويل، چې د امرينو نه بغير نور خلک د هيڅ ډول ښيګڼو لرونکي نه دي، مګر، ددې حالت پر ضد د خلکو جذبات راپاريدلي وه، په ۱۷۷۴ ز کال کې يو اخبار داسې وليکل، په يو متمدن قوم کې بايد د ښاري اوسيدونکي حيثيت د هغه د شخصي صفاتو نه وټاکل شي، نه په ميراثي ډول، په ټولنه کې د هر ډول شخصيت د لاسته راوړلو لپاره بايد خواري وکړل شي، داسې نه چې د خواری او زحمت نه پرته يې لاسته راوړي.

په جرمني کې هم، لکه د نورو اروپايي هيوادو په شان، فيوډالان د امتيازاتو څخه برخمن وه، په قضاء کې د هغوی پر ضد مقدمه نه شوه کيدای، ددې لپاره د هغوی خپلې عدالت خونې وې، د حکومت او کليسا ټولې ښې دندې د فيوډالانو سره وې، په دې سره نه يوازې هغوی د خپلو ګټو لپاره کار اخيسته، بلکه د پاچا په پريکړو باندې يې هم اثر درلوده.

په اتلسمه پيړۍ فيوډاليزم ورو،ورو د کمزورۍ په طرف روان وه، د اصلاحاتو په وجه په زراعت کې ښه والی رامنځته شو، په دې سره زميندار او بزګر دواړو ګټه وکړه، جرمني کې د زراعتي اصلاحاتو پايله کې داسې شول، چې بزګرانو ته اوس معاش(تنخوا) د نغدو پيسو په ډول ورکول کيده، دې کار بزګر ازاد کړ؛ ځکه، هغوی په دې سره کولای شول، چې هر چيرې وغواړې په نغده تنخوا باندې کار وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله، چې په ښار کې صنعت کاره طبقه رامنځته شوه او دولت ورسره پيدا شو؛ نو، د خپل ټولنيز حيثيت د لوړولو په خاطر يې ځمکې اخيستل پيل کړل، د ديوالي کيدو په وخت کې به حکومت د فيوډالانو سره مرسته هم کوله او د قانون په وړاندې به يې ملاتړ هم کاوه؛ خو، ددې سره، سره د مالي حالت د خرابوالي له امله مجبوريدل، چې خپلې ځمکې وپلورې.

د ۱۸۰۰ ز کال نه وروسته د فيوډالانو ځينې امتيازات لکه د تورې ساتل، ځانګړی لباس اغوستل او په تياتر کې د هغوی لپاره د ځانګړو ځايونو پريښودل پای ته ورسيدل، ۱۸۰۸ ز کال کې د فوځ اغيز کم شو، اوس هلته په دندو مقرريدل په لياقت او استعداد باندې وټاکل شول، همدغه طريقه په بيوروکراسۍ او ديپلوماسۍ کې هم استعمال و.

په پروسيا کې د حکومتي، ټولنيز او اقتصادي نظامونو د تغير پيل خپله حاکمو طبقو وکړ، ددې تغيرات دوه وجې وې: لومړی، د فرانسي نه د ماتې خوړولو، وروسته د پخواني نظام خامی مالومې شوې، دويم د انګلستان د صعنتي پرمختګ سره د مقابلې احساس؛ ځکه، نو حاکمې طبقې فکر وکړ، چې پخوانی نظام بايد د اصلاحاتو له لارې تغير کړل شي، د نوي نظام لپاره ضروري وه، چې عام خلک په کې شريک شي، طبقاتي توپير پای ته ورسيږي، خلک بايد په لياقت او ذکي توب باندې مخکې ولاړ شي او پوره اقتصادي ازادي بايد رامنځته شي، ددې خبرې اعلان په ۱۸۱۰ ز کال کې شو، چې اوس به د حکومت ټول خلک ازاد وي، د بزګرانو قرضونه، ميراثي غلامي او په ځمکو باندې د ملکيت حق يې ليرې کړ.

د ځمکې د ازادانه اخيستلو او پلورلو په وجه مالداره سوداګرو ځمکې اخيستل پيل کړل، کله، چې بزګر ازاد شول؛ نو، فيوډالان په خطره کې شول، قانوني ستانه، چې ورکول شوې وه، هغه يې ليرې شوه، په دې سره د هغوی ټولنيز او اقتصادي قوت ته ضرر ورسيده، حالاتو هغوی مجبور کړل، چې خپلې ځمکې وپلورې، په دې اصلاحاتو باندې زياتره فيوډالانو نيوکې هم وکړې او يو پاچا هغوی مخاطب کړل، داسې يې وويل: که، چيرې رائل هايي نس ما او زما اولاد د جائداد او کورنيو حقوقو څخه محروم کړي؛ نو تاسو بيا د کوم قانون په اساس د حقوقو خاوندان ياست، ليکن پروسيا او جرمني کې فيوډاليزم پای ته رسيدلی وه او دا د هغوی د قوم په ګټه وه، چې بايد پای ته ورسيږي، تر څو د نورې اروپا سره مقابله وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فـېـوډ الـيـزم (جـاګـيـرد اري)

په نورو اروپايي هيوادونو کې هم د فيوډاليزم ريښې کمزورې کيدې، کله، چې ناپيليون بوناپارت په بلجيم او رائن لينډ کې د کليسا ځمکې په ولکه کې رواستې؛ نو، هغه هلته فيوډالي ټيکسونه او قرضونه ختم کړل، په پولينډ او روسيه کې د ۱۸۱۵ ز کال پورې فيوډاليزم پاتې وه، ددې وروسته هلته هم بزګران ازاد شول؛ خو، د ځمکې د ملکيت حقوق يې ورنکړل، په پولينډ او روسيه کې فيوډالانو داسې صلاحيت نه درلوده، لکه څنګه چې په انګلستان او پروسيا(جرمني) کې درلوده، هلته د اصلاحاتو په پايله کې بزګر غريب پاتې شول، دا توپير د ختيځې او لويديځې اروپا په پرمختګ کې ښه ليدل کيږي؛ خو، د اتلسمې ز پيړۍ د پای پورې فيوډاليزم په اروپای کې خپل اغيز له لاسه ورکاوه.

حوالې:

۱- G.M Trevelyan: English Social History, Longman, London 1962

۲- Solvemini: The French Revolution, London, 1958

۳- The age of Napoleon, New York, 1967

۴- ويل ډورانټ Rousseau and Revolution

۵- Europe Since Napoleon, Penguine, 1966

۶- J.J Sheen: Genman History, 177-1866, Oxford Elarendon 1989

۷- ډيوډ ټامسن

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمان حاکمان او د ځمکوالۍ نظام

هند ته مسلمانو فاتحینو د ځان سره د منځني ختيځ د ځمکوالی نظام راوړ، دلته اړينه ده، چې پوه شو، په عربو او نورو مسلمانو حاکمانو کې دغه نظام په کوم ډول موجود وه.

کله، چې عربو عراق ونيوه؛ نو، د ځمکې د ملکيت د حقوقو په اړه ورسره فکر پيداشو، کله، چې د دويم خليفه حضرت عمر(رض) نه په دې باره کې پوښتنه وشوه؛نو، هغه د ملکيت ورکولو نه انکار وکړ، ويل يې، چې په دې کار سره به ځينې کورنيو ته ګټه ورسيږي او د راتلونکو نسلونو حقوق به غصب شي، دويم خليفه داسې تصميم ونيوه، چې د ځمکې د ورکولو پر ځای دې، د ځمکې امدن د خلکو د فلاح او بهبود لپاره استعمال شي.

خو، اقطاع[1]، چې کرل پرې نه کيدل، هغه يې مختلفو خلکو ته ورکړې، چې د کرلو لپاره يې جوړه کړي، ددغو ځمکو څخه ټيکس نه اخيستل کيده، کله، چې دغه ځمکې د کرلو وړ وګرځيدې؛ نو، بيا شخصي شوې او په ميراثي ډول په کورنيو کې پاتې شوې.

دغه اقطاع دوه قسمه وې، مملوکه اقطاع او ازاده اقطاع، ماوردي په خپل کتاب الاحکام السطانيه، کې په دې اړه خبرې کړې دي، د هغه مطابق مملوکه اقطاع کې درې ډوله ځمکې شاملې وې، غير اباد شوې ځمکې، ابادې ځمکې او هغه ځمکې، چې هلته کانونه راويستل کيدل، غيرابادو ځمکو باندې د حاکمانو حق وه، چې هر چاته يې د ابادولو لپاره ورکولې، په دې اړه د فقهاوو اختلاف دی، چې د ابادولو نه وروسته به دغه ځمکه د هغه شخص سره تر څو پورې وي؛ خو، په عام ډول زياتره وخت، به دغه ځمکې د هماغه شخص سره پاتې کيدې.

ازاده اقطاع د کرلو وړ ځمکې وې، دغه ځمکې به د ټيکس د ورکولو نه وروسته مالک ته ورکول کيدې، مالک به د بزګرانو نه خراج او د ځمکې ټيکس اخيسته او خپله به يې عشر ورکاوه.

د فوځي خدمت په بدل کې د ځمکولو ورکولو کار د ال بويه (۹۴۵-۱۰۵۵) په حکومت کې پيل شوې، فوځي افسرانو ته به يې د تنخوا په بدل کې ځمکه ورکوله، په سلجوقي دور کې د نظام الملک طوسي (۱۰۹۵مړ) نه وروسته دغه کار رامنځته شو او فوځي افسرانو ته د فوځي خدمت په بدل کې ځمکه ورکول پيل شول، دا کار يې ځکه کاوه، چې هغوی به په دې سره د ځمکې ډير خدمت کاوه، په سلجوقي

[1] د ځمکې يوه برخه، چې د فوځي خدمت په بدل کې ورکول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دور کې ميراثي توب پای ته ورسيده، اقطاع لرونکی شخص به د حاکم لخوا ټاکل کيده او رد و بدل کول به يې، په مرکزي حکومت کې د اقطاع لرونکي ټول اسناد ساتل کيدل، چې د چا سره څومره ځمکه ده، څومره ټيکس لاسته راځي او څومره په فوځ باندې مصرفوي، په همدې شرائطو به د هغه سره دنده ټاکل کيده، د اقطاع په نظام کې ځمکه د هغه شخص نه وه، بلکه، د حکومت لخوا به ورکول کيده، دا به د هغه ورتيا ته کتل کيده او بيا به يې ځمکه ورکوله، که کار به يې ښه کاوه؛نو ، نو ځمکه به يې زياتوله؛ خو، که غلطي به يې وکړه، ځمکه به يې ترې اخيستله، د حاکم د خوشالولو نه وروسته به يې بيا ورکوله، اقطاع لرونکي شخص ددې صلاحيت نه درلوده، چې ځمکه وپلوري يا يې بل چاته ورکړي او وصيت يې هم نه منل کيده، د اقطاع لرونکي شخص په بزګرانو باندې کوم سياسي، عدالتي يا خصوصي واک نه درلوده، په ټولنه کې د اقطاع لرونکي شخص مرتبه د ځمکې په اساس نه وه، بلکه، د هغه د شخصيت (حيثيت) تعين به د هغه په منصب، فوځي رتبې او د حاکم سره په اړيکو باندې کيده.

اروپايي فيوډاليزم داسي نظام وه، چې په هغه ټولنيزه رتبه او درجه د سياسي واک، د ژوند طرز او اقتصاد په اساس ټاکل کيده او تر ټولو مهم په کې د هغه شخص د ځمکې توليد وه.

کله، چې سلجوقي حاکمان کمزوري شول، اقطاع لرونکو خلکو ترې ګټه واخيسته او په ځمکو باندې يې قبضه وکړه او ميراثي شکل يې ورکړ، د سياسي نظام په خرابی سره هغوی د بزګرانو په ځمکو باندې قبضه کول پيل کړه او خپله يې وګڼله، په دې سره هغوی د اروپايي فيوډاليزم سره لږ څه نږدې شول.

د سلطنت د وخت فيوډالېزم

هند ته غوري فاتحينو د خپل ځان سره فيوډالي نظام راووړ، په دې نظام کې ځمکه په درې ډولونو باندې ويشل شوې وه، لومړی خالصه ځمکه، چې د حاکم د مصرف لپاره ځانګړې شوې وه، دويم، اقطاع چې فوځيانو ته ورکول شوې وې، دوی د امرينو رتبه هم درلوده او اقطاع لرونکي هم وه، دوی د سياسي او ټولنيزو واکونو لرونکي هم وه، چې په دې سره خپل عايد زيات کړي، دريم هغه ځمکې وې، چې د مذهبي او ټولنيزې فلاح او بهبود لپاره ترې ګټه اخيستل کيده.

اقطاع لرونکي خلک د حاکمانو د بدليدو سره بدليدل، د غوري حاکميت په وخت کې، چې کومو امرينو ته اقطاع ورکول شوې وې، په هغوی کې ازاد او غلام دواړه شامل وه، څرنګه، چې په دې وخت مرکزي حکومت دومره قوي نه وه؛ نو، په دې سره اقطاع لرونکو خپل اثر زيات کړ، هر وخت امرين

(c) ketabton.com: The Digital Library

بغاوت ته تیار وه، د امرینو د عروج دور د التمش د سلطنت نه ورسته زیات شو، کله چې د امیر (چهل ګانه) په نوم د امرینو یو ګروپ جوړ شو، دغه ګروپ خلک په جائداد، دولت او خطبو کې یو برابر وه، دوی دومره قوي شوي وه، چې د پاچا خیال یې هم نه ساته، دغه خلکو د خپلو ګټو د ساتلو لپاره د خپلې خوښې پاچا په تخت باندې کیناوه، کله، چې راضیه سلطانه د هغوی خوښې نه بغیر په تخت باندې کیناسته؛ نو، هغوی ټولو په شریکه هغې ته ماتې ورکړه، کله چې بلبن (۱۲۶۶-۸۶) په تخت باندې کیناست؛ نو ددې ګروپ زور پای ته ورسید، څرنګه، چې بلبن هم یو وخت ددې خلکو سره؛ نو، د دوی د کمزورۍ نه ښه خبر وه، بلبن په دې باندې ښه پوهیده، چې دده پاچاهې تر هغه وخت پورې نه قوي کیږي، تر څو ددې امرینو زور له منځه یونسي؛ ځکه، نو ده دغه امرینو یو،یو تقسیم کړل او د ضیاءالدین برني مطابق د دوی مشر ته یې شراب یا زهر ورکړل او بیا یې وواژه.

علاءالدین (۱۲۹۶-۱۳۱۶) په یوه دسیسه کې خپل ماما وواژه او واک یې په خپل لاس کې واخیست، په لومړیو کې ځینو امرینو کوښښ کاوه، چې علاءالدین ووژني او حکومت په خپل لاس کې واخلي، امرینو ځکه دا کار کاوه، چې د هغوی سره زیات دولت جمع شوی وه.

علاءالدین د زمیندارو د زور او قوت د پای ته رسولو لپاره ځینې زراعتي اصلاحات وکړل او داسې حکم یې وکړ، چې د شنو ځمکو څخه دې نیمه برخه واخیستل شي، ددې پایله دا شوه، چې:

د چودهریانو بغاوت کول، په اسونو باندې سپریدل، د وسلو ګرځول، ښه لباس اغوستل او د پان خوړل یې بلکل پای ته ورسول، د محصول په ورکولو کې په ټولو باندې یو ډول حکم نافذ شو، خلک داسې اطاعت پیل کړل، چې یو سپاهي به شل چودهریان رانیول، په غاړه کې به یې ورسته رسۍ اچوله او کشول به یې، تر څو محصول ترې واخلي، د یو هندو لپاره هم دا امکان نه وه، چې هغه دې سر اوچت کړي، د هندوانو په کورونو کې نقرې او نور اړتیا وړ شیان، چې د بغاوت او سرکشی باعث به ګرځیده، د هغې شیانو نوم او نښان پاتې نه شو.

کله، چې لودي کورنی (۱۴۵۱-۱۵۲۶) کلونو کې واک ته ورسیده؛ نو، ځینې اقطاع لرونکي د سیاسي ګډوډۍ او د مرکزي حکومت د کمزورۍ په وجه ازاد او خودمختاره شول او ځینې په دې ګډوډۍ کې ورک شول، څرنګه، چې لودیانو د پښتنو سره اړیکي درلودې؛ ځکه، نو هغوی د نورو نسلونو په خلکو باندې باور نه کاوه، بهلول لودي په ځانګړي ډول د پښتنو نه وغوښتل، چې هند ورشي او د هغه سره مرسته وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لودي او سوري حکومتونو کې افغان ځمکوال په خپلو ځمکو کې اوسیدل، په دې د هغوی اړیکې د ځایي اوسیدونکو سره ډېرې ژورې شوې وې، هغوی هندي رواجونه خپل کړي وه او د اوسیدو صفات یې هم ځایي خلکو ته ورته شوي وي، ددې په مقابل کې ترکانو او ایرانیانو خپل ځانونه د ځایي خلکو نه لوړ ګڼل، د فارسي ژبې په وجه هم د هغوی او د ځایي خلکو تر منځ دومره اړیکي نه وې، افغانانو ځایي ژبې زده کړې او د هند سره یې اړیکې ډېرې ژورې شوې.

د مغلو د وخت فیوډالېزم

د ځمکوالۍ اصطلاح په پنځلسمه زیږدي پیړۍ کې په هند استعمال شوه، ددې نه مخکې به یې تیول یا د اقطاع لفظ استعمالوه، بابر (۱۵۲۶-۱۵۳۰) کلو کې د پخوانیو سلاطینو روایت جاري وساته او د اقطاع نظام یې هم په خپل ځای باندې پرېښود او د فتحې څخه وروسته یې ځمکې خپلو امرینو ته ورکړې. همایون (۱۵۳۰-۱۵۵۵\۵۶) کلو، د هغه سره دومره وخت نه وه، چې هغه دې نظام قوي کړي، ددې نظام دویم ځل جوړول اکبر پاچا (۱۵۵۶-۱۶۰۵) کلونو، تر منځ وکړ، په دې وخت کې، ځکه ددې لپاره ورکول کیده، چې فیوډال به د مرکزي حکومت لپاره فوځ برابروي، د اکبر په وخت به فوځې او نورو منتظمینو ته هم د تنخوا (معاش) په مقابل کې ځمکه ورکول کیده.

د هیواد په هره برخه کې به، چې وغوښتل شول؛ نو، ځمکه به یې منصبدارانو ته ورکوله، دا ددې لپاره، چې فیوډال په خپله سیمه کې دزیات اثر خاوند نه شي، د هرو دریو یا څلورو کلونو وروسته به یې تبدیلي کیده، کله، به یې سند ایالات ته او کله به یې د بنګال ایالات ته لیږه، د فیوډالانو تبدیلی منفي او مثبتې اغیزې لرلې، د فیوډال د تبدیلی په وجه به په ځمکه ې تغیرات هم راتلل؛ ځکه، د یو فیوډال د تلو او د بل د راتلو به ډېر وخت لګیده، د فیوډالانو په دې تبدیلی سره به فیوډالانو ځمکې ته کومه خاصه توجه نه کوله او ځمکه به یې د خپل لاس لاندې اشخاصو ته، چې ټیټ رتبه کسان وه، هغوی ته پرېښودله، ددې ګټه دا وه، چې د فیوډال په تبدیلی سره به، هغه د هیواد د هرې سیمې سره بلدتیا پیداکوله او ټولنې سره به یې اړیکې زیاتیدلې.

فیوډال به د ټیکس او مالیي د ورکولو لپاره یو کارکن ټاکه، لویو فیوډالانو به د کوچنیو فیوډالانو نه د ځمکې ښه ساتنه کوله؛ ځکه، د هغوی سره وسائل او کسان زیات وه، د شهزادانو ځمکې به خالصه ځمکې وې، د هغوی د ځمکې ځمکوال ته به یې کروړي ویل، د امین په نوم شخص به د ځمکې مهم شخص ګڼل کیده، دې شخص به په فصل باندې ټیکس(مالیه) وضع کوله، یو خزانچي هم موجود وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارکن به حساب کاوه، کله، به یو شخص ته دوه کارونه هم سپارل کیدل، د عامو فیوډالانو کارونه به تعلقدار ته سپارل کیده، چې همدا یې نوم وه، د ځمکې نه اخیستل شویو پیسو ته به یې قبض ویلی، ځمکوال به هغه عامل ته ترجیح ورکوله، چې زیات قبض به یې ورکاوه، د عاملینو په ټاکلو کې به یې داسې کسانو ته ترجیح ورکوله، چې ځایي اوسیدونکي به نه وه؛ ځکه، په دې صورت کې به هغه، د خپل ذات، خپلوی او کورنۍ اړیکې پاللې او رعایت به یې ورسره کاوه، د عاملینو څآرنه به ستونزمنه وه؛ ځکه، فیوډال به زیاتره وخت د ځمکې نه لیرې وه؛ نو، د ځمکې د معاملاتو څارنه به ورته ستونزمنه وه، په دې وخت کې به ځیني غلطیو(غلا) هم صورت نیوه.

ځیني فیوډالانو به د ټیکس د وصولو لپاره خپلې ځمکې په فوځیانو باندې تقسیمولې، تر څو هغوی ترې خپل مصرف پوره کړي، دا کار به زیاتره کوچنیو فیوډالانو کاوه؛ ځکه، هغوی به لیرې اوسیدل او ځمکه به یې په ښه توګه سره نه شوه اداره کولای، کله، کله به لویو فیوډالانو خپلې ځمکې سوداګرو ته ورکولې، تر څو ټیکس وصول کړي.

حکومت فیوډالانو ته دومره رخصتي نه وه ورکړې او هغوی به یې د قوي څارنې لاندې نیول، ددې هدف د لاسته راوړلو لپاره یې ځیني اشخاص مقرر کړي وه، تر څو وګوري، چې د هغوی عامل خو د بزګر نه زیاته مالیه نه اخلي او د هغه سره ښه سلوک کوي، په دوی کې به قانون پوه، فوځي یا قاضي شامل وه، قاضي ته عدالتي واک ورکول شوی وه، په پریکړو کې به خپلواک وه او د فیوډالان د لاس لاندې به نه، ددې نه بغیر سوانح لیکونکی او واقعه لیکونکی هم وه، چې دربار ته به یې حالات بیانول، بزګر ته د شکایت ورکولو اجازه ورکول شوې وه، په داسې حال کې، چې فیوډال به د شکایت کولو مخه نیوله؛ خو، ددې سره به واقعه لیکونکي دربار ته خبر(اطلاع) ورکوله.

مغلي دربار به د ځمکې د امدن پوره حساب کتاب کاوه، مغلي منصب دار د ټیکس د وصول کولو حق درلوده؛ مګر، په ځمکه باندې یې کوم حق نه درلود، دا کار به میراثي نه وه، لوی منصب دار به د یوې ځخه زیاتې ځمکې هم په لاس کې درلودې، د منصب دار لپاره دا ضروري نه وه، چې د ځمکې سره نږدې واوسیږي، هغوی به یو د بل ځخه لیرې وه، لوی فیوډال به ځمکه د زیات وخت لپاره هم د ځان سره ساتله، چې لس کاله وخت یې درلوده، مرکزي حکومت به د ژور لاندې نیولي وه، چې د ټیکس په وصولو کې ظلم ونکړي، د ټیکس(مالیي) د ورکولو لپاره یې جلا قوانین جوړ کړي وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مغلي فيوډالېزم زوال

کله، چې سلطنت زيات پراخه شو؛ نو، د مغلي فيوډاليزم زوال پيل شو او کله، چې منصب داران او فيوډالان زيات شول، په داسې حال کې، چې د سلطنت د پراخيدو سره نورې ځمکې هم د سلطنت په ولکه کې راغلې؛ مګر، د هغې تناسب د منصب دارو په تعداد نه کم وه، د اورنګ زيب په وخت کې، منصب دارانو ته په کلونو، کلونو ځمکې نه ورکول کيدې، د ځمکې د اخيستو لپاره به دغو منصب دارانو سفارشونه کول، رشوت به يې ورکاوه او د خپلو ګټو لپاره به يې ګروپونه جوړول، دې حالت د دربار حالت بدل کړ.

لومړي بهادر شاه (۱۷۰۷-۱۷۱۲) کلونو، په وخت کې، کله، چې د ځمکو ضرورت پيښ شو؛ نو، هغوی يې د خالصو ځمکو نه وويستل، کله، چې دا هم ختم شول؛ نو، داسې فکر رامنځته شو، چې په راچپوتانه باندې حمله وکړي او د هغه ځای ځمکه په خپل واک کې او د فيوډالی په طريقه يې ورکړي؛ مګر، په دغه وخت کې په فوځ کې دومره قوت نه وه، چې هغوی دې د راچپوتانو سره جګړه وکړي؛ ځکه، نو دا يو خيالي فکر وه، فرخ سير(۱۷۱۳-۱۷۱۹) کلونو، کې حالت داسې شو، چې کاغذونه به يې ورکول؛ خو، په ځمکه به يې قبضه نشوه کولای، اوس په ځمکه باندې هغه څوک واکمن کيدای شو، چې د هغه سره فوځي قوت زيات وه، کله، چې به فوځي شخص هلته واکمن شو؛ نو د هغه ځای نه به يې ټوله ماليه (ټيکس) اخيسته او مرکزي حکومت ته به يې هيڅ نه ورکول او دا به يې خپل حق ګڼه.

د اورنګ زيب نه وروسته، د تخت د حاصلولو لپاره د مغلو تر منځ په خپلو کې جګړې وشوې؛ ځکه، نو هر فيوډال به د دهوکې په ډول خپل کسان د فوځ په شکل باندې تيارول، د هغوی نه به چې څوک پاچا شوه؛ نو په خپلو کسانو به يې ځمکه ويشله؛ ځکه، نو محمد شاه (۱۷۱۹-۱۷۴۹) کلونو، کې داسې حالت رامنځته شو، چې خالصې ځمکې ټولې له منځه ولاړې، دې کار د پاچا اختيارات کم کړل، په دې سره د پاچا په حيثيت باندې ستره اغيزه ولويده؛ ځکه، پاچا د خپلې عملې لپاره مصرف نه شو پوره کولای، حتی خپل شخصي مصارف يې هم نه شو پوره کولای، د عملې د معاش د ورکولو لپاره نورو ته محتاج شو، دې مالي بحران د دربار انتظامات هم ګډوډ کړل، د کلا عملې ته به په مياشتو، مياشتو معاش نه ورکول کيده، پاچا د خپلو شخصي مصارفو د پوره کولو لپاره نورو ته سوال کاوه، په دې سره به هغه د ختيځ هند د کمپنۍ په غيږ کې ولويده، مغل پاچا يوازې پاتې شو، د امدن ټولې لارې پرې ودريدې او ايالاتونه عاملينو په خپل فوځي قوت باندې په زور اداره کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اجاره داري

د فیوډالیزم ددې بحران نه د ویستو لپاره فیوډالانو د اجاره دارۍ سیستم ته مخه کړه، په دې سره فیوډال د ټول کال امدن اخیسته او ځمکه به یې په اجاره باندې ورکوله، دا کار په لومړي ځل د جهانګیر(۱۶۰۵ -۱۶۲۷) پاچا په وخت کې پیل شو او د شاه جهان(۱۶۲۸-۱۶۵۷) کلونو تر منځ زیات مشهور وه، دې سیستم په خالصه ځمکو باندې رواج نه درلوده، دې نظام په خپلولو سره به فیوډال ته ګټه رسیده؛ خو، دې حالت د بزګرانو ژوند خراب کړ، دې کار کروندې ته هم زیان ورساوه، اورنګ زیب ددې کار د پای ته رسولو لپاره ځینې اقدامات هم وکړل؛ خو، بیا هم دا کار پاتې شو، د مغلو په وروستي وخت کې د سیاسي حالت په وجه دا کار بیا رامنځته کړ، په دې کار کې هغوی ته کوم زیان نه وه او نه یې کومه خواري کوله؛ ځکه، نو د بهادر شاه د وخت نه تر فرخ سیر د وخت پورې دغه د اجاره دارۍ نظام حاکم وه.

حوالې:

۱- Ancient Indian Social History: Orient Longman, Dehli, 1978.

۲- ارتهـ شاسرت(اردو ترجمه) کراچیو ۱۹۹۱.

۳- رام شرن شرما، ساجمی تبدیلیاء: از منه وسطی، مکتبه جامعه دهلي، ۱۹۷۵.

۴- ډي-ډي- کوسمبی An introduction to the study of Indian History. Bombay 1956>

۵- الماروډي، الحکام السطانیه(اردو ترجمه) کراچی ۱۹۶۵.

۶- Ira M. Lapidus: A history of Islamic Societies Cambrige 1988

۷- خواجه نعمت الله هروی، تاریخ خان جهان و مخزن افغاني، ۱۹۷۸، لاهور.

۸- ایلیټ اینډ ډاسن، History of India as told by its own Historians, New York, 1970>

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- محمد اشرف، هندوستاني معاشره عهد وسطی می، فکشن هاوس، لاهور، ۱۹۹۱.

۱۰- نعمان صديقي، مغلو کا نظام مالګذاري، لاهور ، ۱۹۹۰.

۱۱- عرفان حبيب،

۱۲- مقالات سر سيد، لاهور ۱۹۴۰.

۱۳- عبدالقادر بديواني، منتخب التواريخ، حصه سوم(انګريزي) کلکته ۱۹۲۶.

۱۴- مور ليند، اکبر سي اورنګ زيب تک(اردو) وهلي ۱۹۸۷.

۱۵- شتيش چندر.

۱۶-مظفر عالم .The Crisis of Empire in Mughal North India, Oxford Dehli, 1986

۱۷- اطهر علي .Mughal Nobility under Auranghzeb, Bombay, 1970

(c) ketabton.com: The Digital Library

فيوډالي کلتور

هر نظام خپل، خپل روايات، اداري او حکومت جوړوي، په همدې اساس ورسره نوی کلتور هم پرمختګ کوي، فيوډاليزم هم داسې يو کلتور رامنځته کړی وه، دې کلتور د فيوډاليزم د ساتلو سره ډېر کومک وکړ، ددې کلتور په اساس په ټولنه کې توپيرونه او امتياز هم رامنځته شول، فيوډال به ځان د نورو نه برتره ګڼه؛ ځکه، که هغه به دا کار نه کاوه؛ نو، په ټولنه کې به د هغه لپاره عزت لاسته راوړل ستونزمن وه، په فيوډاليزم کې داسې روايات او اخلاق رامنځته شول، چې په عوامو او خاصو خلکو کې ستر توپيرونه رامنځته کړل.

کورنی

دا توپير په کورني سيستم کې زيات موجود وه، داسې به ويل کيده، چې د لوړې طبقې خلک يا فيوډالان رامنځته کيږي نه، بلکه دوی د پيدايښت سره پيداشوي وي، د دوی وينه هغوی د ټيټو خلکو نه لوړوي، د وينې پاکوالی په دې کلتور کې ځکه ضروري وه، چې کورني صفات پاتې شي او ګډوډې په کې رانشي، شريفې کورنی به د خپلې وينې د پاکوالي لپاره په نورو ورکو کورنيو کې وادونه نه کول، په دې طريقه به د پاکوالي اړيکه د واده پورې تړل کيده، که هلک او انجلی به د يوې رتبې د کورنی څخه وه نو اولاد به نجيب الطرفين وه، که د انجلی اړيکه به د ټيټې پايې د خلکو سره وه؛ نو، د هغې د اولاد ټولنيزه رتبه به هم ټيټه وه.

په فيوډالي نظام کې د فرد پيژندنه ددې لپاره هم وه، چې کورنی حيثيت يې مالوم شي، ددې اړيکې په واسطه به هغوی ته قانوني درجه ورکول کيده او په جائداد او نورو امتيازاتو باندې په يې حق درلوده، په دې وجه به هغوی ته لوړې دولتي دندې هم ورکول کيدې، په ځينو ټولنو کې به دې کورنيو ته ځينې ځانګړې دندې هم سپارل کيدې، ددې کار لپاره به، هغوی کوښښ کاوه، چې ددې کورني اړيکې د نورو سره پراخه نه شي؛ ځکه، دوی نه غوښتل، چې دغه امتيازات نورو ته ورکړل شي، د کورنی د قانوني حيثيث د ساتلو لپاره دا رواج وه، چې خپلې شجرې به يې ليکلې او ساتلې، هغه خلک به چې د لوړې حوصلې خاوندان وه، هغوی به خپل تاريخ هم ليکه، په دې تاريخ کې به هغوی د خپلو نيکونو کارنامې او لوړوالی بيانوه، د دوی په محفلونو کې به داسې داستان ويونکي موجود وه، تر څو د دوی د کورنی لوړوالی بيان کړي او په اوريدونکو باندې خپل رعب واچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه کوچنیان به، چې په داسې ماحول کې پیدا شول؛ نو، په خپلې کورنی باندې به یې ویاړ کاوه، د هغوی دې فکر به نور هم زور اخیسته، چې دده په مقابل کې نورې کورنی دیرې د کوچني حیثیت لرونکي دي، هغو کورنیو به چې خپلې شجرې نه لیکلې؛ نو، نویو کورنیو به هغوی د خپل ځان برابر نه ګڼل، مثلا، په فرانسه کې پخواني امرینو ته (د تورې امرین) ویل کیده، دوی دا رتبه د خپلو جنګي مهارتونو په اساس تر لاسه کړې وه؛ ځکه، نو هغوی د (جبې د امرینو) په مقابل کې، چې د دوی اړیکه د نظام سره وه، هغوی پرې ځآنونه لوړ ګڼل.

په منځنیو پیړیو کې په ټولنه کې د عزت د لاسته راوړلو لار جنګي مهارتونه وه، علم او ذهنیت نه وه[1]؛ ځکه، نو د امرینو کورنیو به توره چلول او په اس سپریدل زده کول او دا لازمي وه، ددې نه دا فکر اخیستل شوی وه، چې جنګي مهارت انسان کلک او د مقابلې لپاره تیاروي؛ خو، علم او ادب انسان کمزوری او بزدله کوي.

زیاتره مؤرخینو د ټولنې زوال د کورنی په زوال کې ګوري او وایي، چې پخوانی کورنی څنګه تباه شوې او خپل عزت او وقار یې څنګه له لاسه ورکړ؛ ځکه، نو د کورنی تباه کید د ټولنې تباه کیدل دي.

د فیوډالانو په کورنیو کې د کوچنیانو پالنه د ملازمینو په لاس کې وه، په دې اساس د مور او پلار سره یې اړیکې دومره نه وې، ملازمینو به د کوچنیانو هره غوښتنه پوره کوله، په دې سره په دوی کې، په کوچنیوالي کې د امر کولو حس پیدا شو، چې د مشر او سپین ږیري سړي عزت به یې نه کاوه؛ ځکه، نو د پیل راهیسې هغوی عامو خلکو ته د حقارت په سترګه کتل او د کوچنیانو سره د هغوی د عزت څه خیال او فکر نه وه.

عزت

د کورنیو سره یو هم تړلی شی د عزت فکر وه، خانداني فرد به دا خپل حق ګاڼه، چې په ټولنه کې دې د هغه احترام وشي او هغه خلک چې دده څخه په درجه او رتبه کې کم دي، هغوی دې د دوی احترام وکړي، دا عزت به په ادابو او نورو رسمونو سره کاوه، کله، به چې هغوی بیرون وتل؛ نو، خلک به د هغوی مخکې ټیټیدل او سلام او اداب به یې وړاندې کول، هغوی به د سلام ځواب د سر په خوځولو سره ورکاوه، د ټیټو درجو خلکو سره به هغوی مخامخ خبرې نه کولې، بلکه د ملازم په واسطه به یې هغوی ته سوال، ځواب لیږه.

[1] یو ځل بیا ورته اشاره کوم، چې دا فکر یوازې په اروپا کې موجود وه (ژباړن).

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه، چې په طبقاتي ټولنه کې د فرد احترام د هغوی د رتبو په اساس وي؛ ځکه، نو هغوی به د رتبې د ساتلو عزت کاوه، که، چا به د هغوی د رتبې د ختمولو کوښښ کاوه، یا یې د هغوی سره په بې ادبی خبرې کولې، یا یې د هغوی بدتمیزي کوله؛ نو، دا د هغوی لپاره د برداشت وړ نه وه، کله، به چې د عزت خبره راغله؛ نو، د هر څه نه به تیریدل.

د خپل عزت د ساتلو لپاره به د فیوډالانو تر منځ په خپلو کې مقابلې وې، که، چا به په دعوت کې سل میلمانه رادعوت کول؛ نو دویم کس به د هغه په مقابل کې پنځه سوه تنه دعوت ته رابلل، دوی د عزت د ساتلو لپاره صدقې او خیراتونه ورکول، تعمیرونه به یې جوړول، د فلاح او بهبود کارونه به یې کول، خپل ظاهري شان او شوکت به یې ښکار کاوه، د اوسیدو په ځای او خوړولو کې به یې ځان ښوده، تر یې د عزت وشي او د نورو په مقابل کې کم نه شي، ددې عزت د ساتلو لپاره به یې خانداني روایاتونه ساتل، که د هغوی د اعمالو او کړنو څخه به یې د کورنی بې عزتي وشوه؛ نو، دا د هغوی لپاره ډیره د شرم خبره وه.

وفاداري

د فیوډالي ټولنې یو مهم خاصیت وفاداري وه؛ ځکه، ددې پرته فیوډالي نظام خپله بقا نه شوه ساتلی، د وفاداری دا روایت په طبقاتي ټولنه کې د کورنی په سطحه پیل کیده، چې د کورنی مشر به یې پلار وه او دا د ټولې کورنی فرض وه، چې د هغه حکم ومني، د هغه اطاعت وکړي او هغه ته وفادار پاتې شي، دویمه مرحله د ټولنو وه، په دې کې د مشر دا حق وه، چې نور باید ورته وفادار پاتې شي، په کلیو کې بزګر زمیندار ته او زمیندار به فیوډال ته وفادار وه.

داسې فکر کیده، چې پوړی په پوړی د وفاداری دې جذبې په خلکو کې د تابعداری جذبه پیداکړې وه او په دې سره به په ټولنه کې مختلفو طبقو خپل موجودیت ساتله، په دې سره به په ټولنه کې طبقاتي فکر نه پیداکیده او د مالداره او غریب تر منځ به ټکر هم نه پیښیده، د طبقاتي فکر د نه موجودیت په وجه به، چا د امر یا فیوډال نه کرکه او نفرت نه کاوه، د وفاداری جذبې دوی د لوړو خلکو سره جوړ کړي وه، دوی به د هغوی شان و شوکت، دولت، عزت او وقار خپل ګڼه او په هغه به یې ویاړ هم کاوه.

د وفاداری یوه وجه دا هم وه، چې دوی د مادیاتو د لاسته راوړلو لپاره هغوی ته اړ وه، په هند کې یې وفاداری ته نمک حلالي ویله، یانې چا چې مالګه وخوړ یا چا چې ورته د خوړولو وسائل تیار کړي وي، د دوی وفادار پاتې کیدل لوی اخلاق شمیرل کیدل؛ ځکه، د ډوډی پیداکول، د ملازمت په وجه ډوډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسته راوړل ددې شخص لپاره ډير ضروري وه او دا يې د ژوند د بقا لپاره ډير مهم وه، څرنګه، چې فيوډالانو د خپلو لاس لاندې کسانو ته رزق ورکاوه او د توليد لارې هم د هغوی سره وې؛ ځکه، نو هغوی د خپلو لاس لاندې کسانو نه د وفادارۍ غوښتنه کوله.

په جاپان کې د سمورايي طبقه هر وخت د پاچا د قربانۍ لپاره تيار وه، د پاچا لپاره به يې خپله ښځه او ماشومان هم قتلول، د وفادارۍ دا اړيکه هغوی ته په ميراث باندې رسيدلې وه او په دې باندې يې وياړ هم کاوه، دا وفاداري دې حد ته رسيدلې وه، چې د خپل بادار په مړ کيدو سره به يې خپل ځان هم واژه، ددې لپاره چې هغه په هغې نړۍ کې يوازې پاتې نه شي، هلته د ځانوژنې رسم د وفادارۍ ښکارندويه وه.

په اروپا کې د فيوډال او ويسل تر منځ د فادارۍ لوړه(قسم) اخيستل کيده، دا د هغه وخت پورې وه، چې د فيوډالانو ليکل او لوستل نه زده، دا وفاداري به د ټولو خلکو په مخکې اخيستل کيده او د نه وفادارۍ په وجه به هغه خپله ټولنيزه رتبه له لاسه ورکوله.

غداري کول او د خپل بادار سره بد چلند کول په ټولنه کې تر ټول ناوړه عمل شميرل کيده، ددې ډول اشخاصو لپاره به يې د نمک حرام لفظ استعمالوه، ددې يو زړه وړونکی مثال د هند په تاريخ کې دی، کله، چې همايون د ګجرات پاچا بهادر شاه (۱۵۲۶-۱۵۳۷) کلونو، کې ماته ورکړه؛ نو، د هغه يو جنرال رومي خان د هغه سره غداري وکړه او همايون ته ورغی؛ نو، د هرې خوا نه ورته د رومي نمک حرام غږونه کيدل، ددې په اوريدو سره يو طوطي هم دا کلمې يادې کړې او په زوره، زوره به يې د رومي خان نمک حرام چغې وهلې.

مصروفيتونه

د فيوډالي طبقې د رواجونو په اساس څو مختلفې طبقې رامنځته شوې وې، په دوی کې داسې خلک هم وه، چې ځانونه به يې ډير مصروف ساتل، د جائداد په تنظيمولو کې به مصروف وه، د ماشومانو د سبق په اړه به يې فکر کاوه او د وخت به يې ډير پابندي کوله، د دوی په څنګ هغه خلک هم وه، چې ډير سست او د وخت ضايع کوونکي وه، د هغوی ټول وخت به په رقص، شرابو څښلو او د ښځو سره په خبرو تيراوه، هغوی تعليم ددې لپاره نه خوښوه، چې د هغوی لپاره د وظيفې د پيداکولو وسيله وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنګه، چې هغوی بې سواده وه؛ نو، ملازمين به د هغوی ددې جهالت نه ګټه اخيسته او هغوی به يې لوټل، داسې کورنی به د خپلې نا اهلی په وجه ډير ژر د زوال سره مخ کيدې.

په عام ډول به د فيوډالو د خوښې مصروفيت ښکار کول وه؛ ځکه، په ښکار کې هغوی ته هغه لذت حاصليده، چې د جنګ په حالت کې به يې اخيسته، په اس سور او ښکار کولو به هغوی ته د زړه ډاډ ورکاوه، ښکار کول د هغوی د قوت او طاقت د ښکاره کولو يوه ذريعه هم وه، کله، به چې د يوې مسلحې ډلې سره ښکار ته تلل؛ نو، په بزګرانو باندې به يې ډير رعب پروت وه.

ښکار کول فيوډالانو د خپل ځان لپاره ځانګړی کړی وه، عامو خلکو ته ددې کار اجازه نه وه، په انګلستان کې د عامو خلکو لپاره سخت قوانين وضع شوي وه، چې د ګيمز لاء (د لوبو قانون) به يې ورته وايه، که عادي بزګر به د ښکار کولو په وخت کې ونيول شو؛ نو، سخته سزا به يې ورکوله؛ ځکه، په دې سره د ښکار په دوران کې هغوی ته د په ځان باور جذبه پيداکيده او د ښکار نه وروسته به يې د فتحې جذبه په ځان کې پيداکيده، ددې ويرې له امله، هسې نه چې دغه جذبات په دوی کې د بغاوت حس راپيدا نه کړي، د ښکار کولو نه يې منع کړي وه.

سپې ساتل يوه بله مهمه مشغولتيا وه، په سپې جنګولو کې مهمه خبر د هغه وفاداري وه؛ ځکه، په فيوډالي ټولنه د وفاداری ډير احترام کيده، بيا د سپيو په واسطه د خپل رعيت ډارول هم د سپيو د ساتلو يوه موخه وګرځيده.

ددې نه بغير د حيواناتو جنګول بله مشغوليتا وه؛ ځکه، د جنګ په کتلو سره به هغوی ته ډاډ حاصليده، د حيواناتو جنګول به چې ځومره خونړي وه، هغومره به د هغوی جذبو تسکين حاصلوه.

دوستي او دښمني

په فيوډالي کلتور کې دوستي او دښمني د ډير زيات افراط ښکار شوي وه، که د چا سره به يې دوستي شوه؛ نو، د هغې د ساتلو لپاره به يې پوره کوښښ کاوه او په هر حال کې به يې د خپل دوست ملګرتيا کوله، که د دوستی، قانون او اخلاقو تر منځ به د ترجيح سوال منځته راغی؛ نو، دوی به دوستی ته لومړيتوب ورکاوه، که دوست به يې په غلطه هم وه، ملاتړ به يې کاوه، دغه دوستي به د يوې مرتبې لرونکو د اشخاصو تر منځ کيده، په دې کې ځينې استثنايي حالت هم پيښيده او که داسې به شول؛ نو، د ټيټې مرتبې لرونکي شخص به د لوړې مرتبې لرونکي په ملګرتيا باندې وياړ کاوه، دوستي به د يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخص سره نه کيده، بلکه د ټولې کورنی سره به يې دوستي کوله او د هغوی سره به په پوره مينه او اخلاص سره مخ کيده.

د دوستی په شان دښمني هم د ډېر زيات افراط ښکار شوې وه، که د چا سره به ی اختلاف رامنځته شوه؛ نو، بيا به هيڅ کله هم د ياده نه ويستل کيده او کوښښ به يې کاوه، چې خپل مخالف شخص وروسته پريږدي او ذليل يې کړي، يو وخت ددې موخې د لاسته راوړلو لپاره فيوډالانو د غلو مشري کوله، تر څو هغوی د مخالف شخص رمې راوړي، ددې پيغام دا هم وه، چې زه ستا کور ته هم درتلی شم او ستا ساتنې ته زيان رسولای شم.

د قانون نه لوړتيا

په عامه توګه به فيوډال خان د قانون نافذونکی ګاڼه، د قانون پابندي کول به هغه د خپل خان بې عزتي ګڼله؛ ځکه، د قانون مراعت کول هغه او نور عام وګړي په يو صف کې ودروي، په دې اساس د دوی او عامو خلکو لپاره جلا، جلا قانونونه جوړ شوي وه، ددې نه مخکې د سلطنت په دوران او مغلي دوران کې ستره ګناه او جرم بغاوت کول وه، ددې سزا به فيوډال ته سمدستي ورکول کيده؛ خو، په نورو جرمونو باندې به يې سترګې پټيدې، د سزا ورکول په وخت کې به د عام وګړي او فيوډال تر منځ توپير کيده، د بيلګې په ډول، د اروپا په زياتره ملکونو کې به عام خلک اعدام کيدل او د فيوډال به يې سر پريکوه، په فرانسه کې د انقلاب په دوران کې د ګلوټين اله رامنځته شوه، چې د مالدار او غريب سر به يې په شان پريکوه او دا د مساوات علامه وه.

حوالې:

١- Critchley

٢- ايشوري پرساد، همايون (انګريزي) لاهور.

٣- د کافکا ناول (کيسل).

۴- مټکاف.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- لطيف ګاها، قتل و معاشقي(اردو ترجمه، محمد اسماعيل) لاهور ۱۹۹۲.

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library